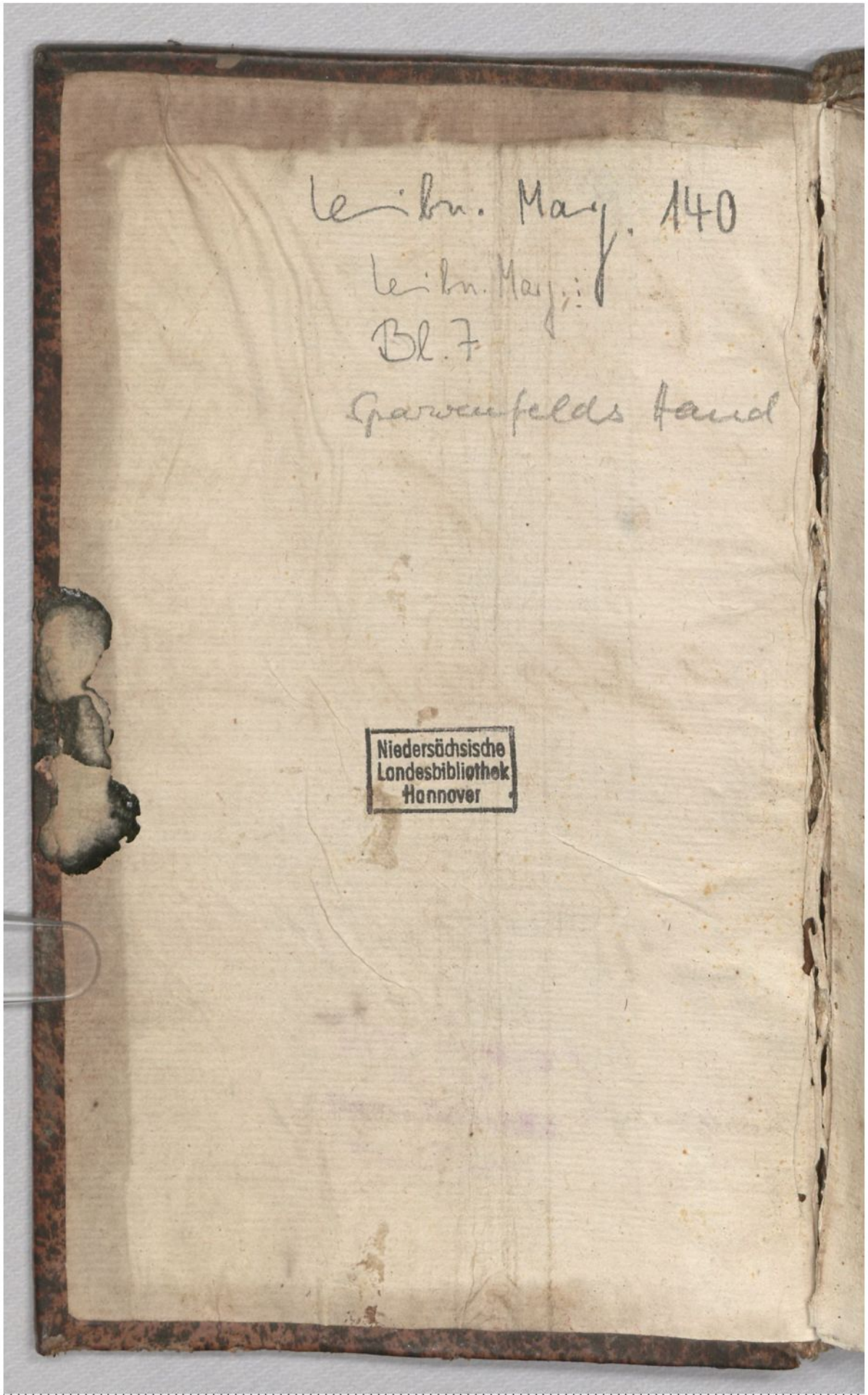

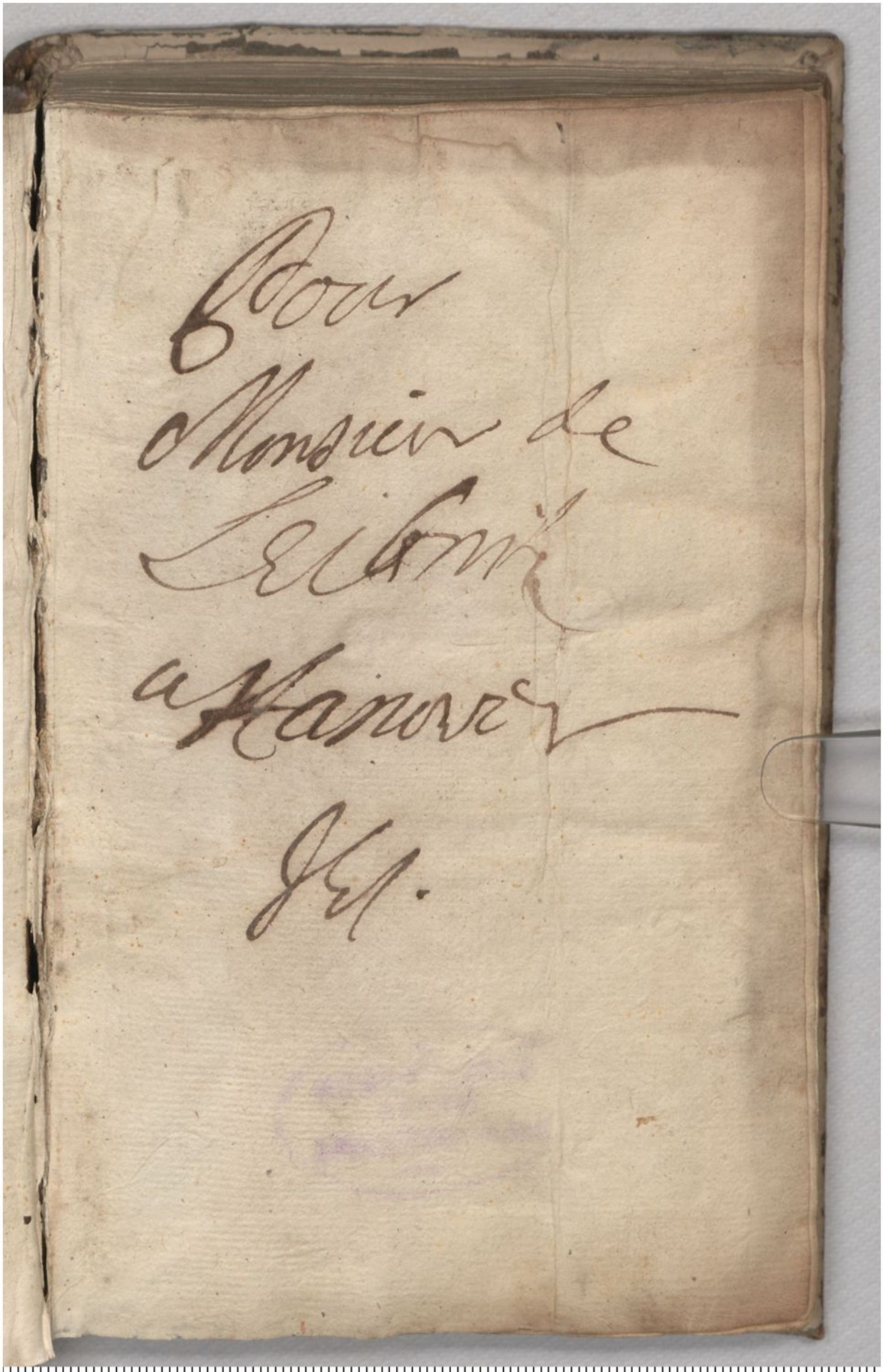
GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

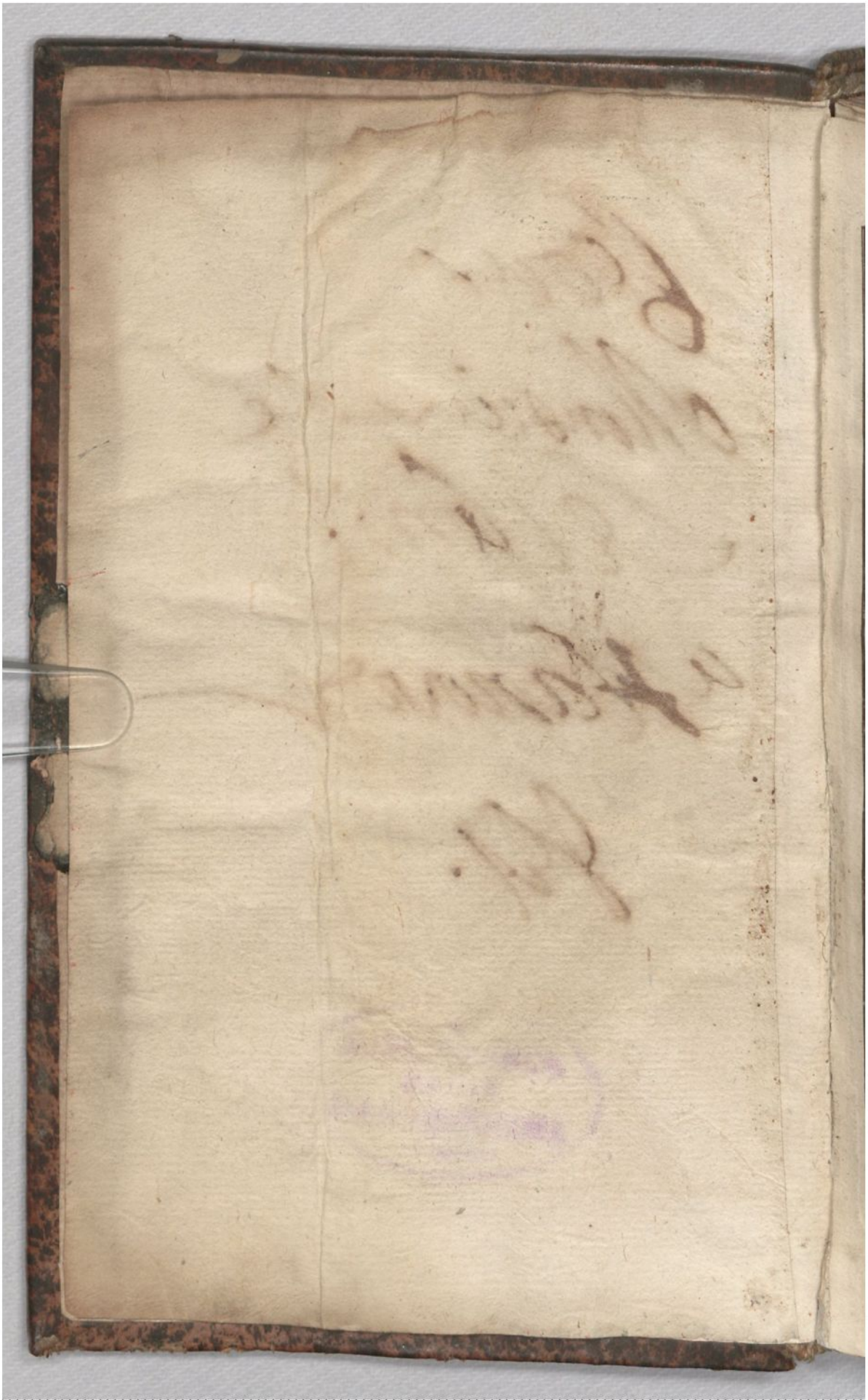
Signatur: Leibn. Marg. 140, [1] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

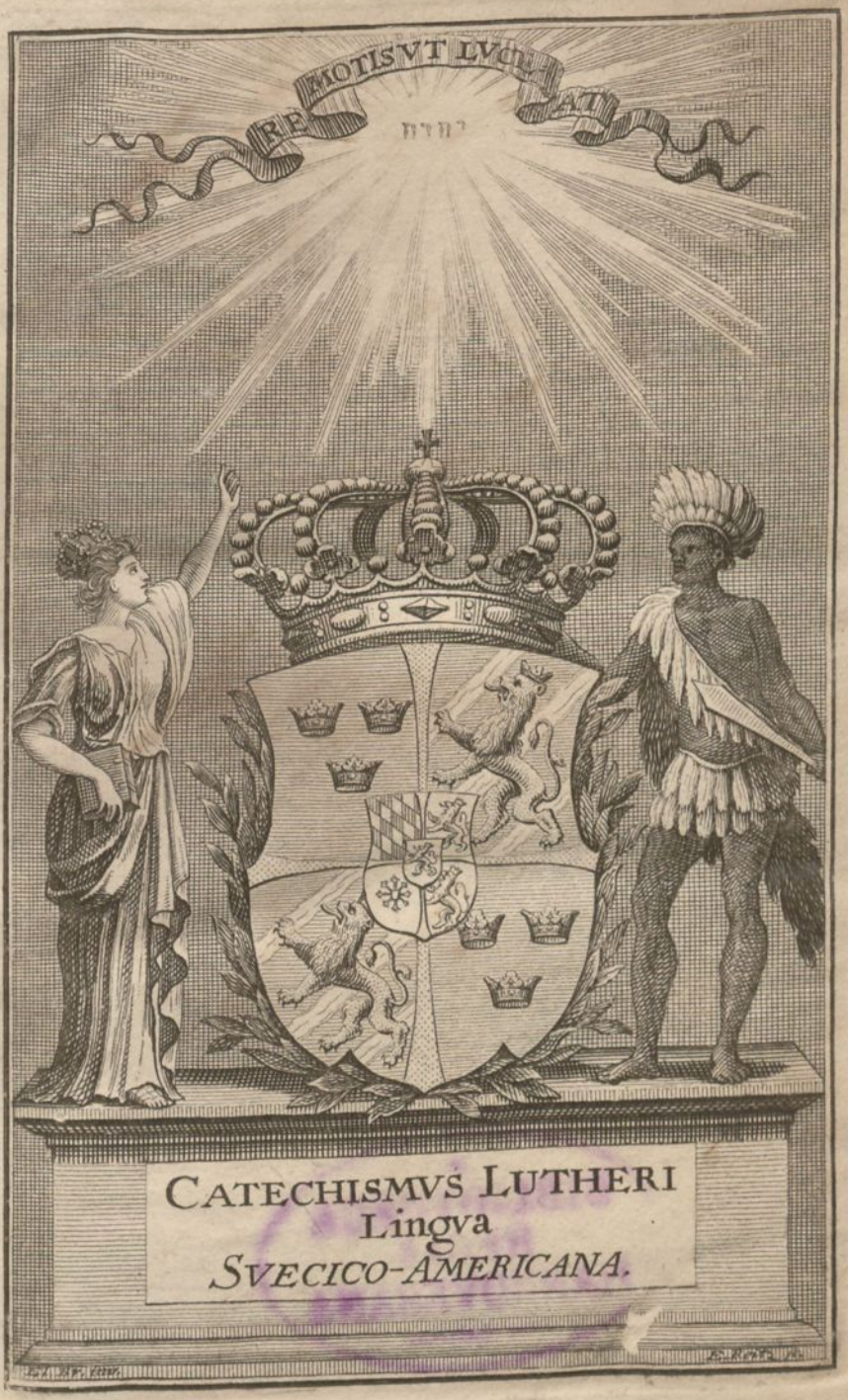
Signatur: Leibn. Marg. 140, [2] - -

Pour
Monsieur de
Leibnitz
a Hanover

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [4] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [5] - -

BIBLIOTHECA
REGIA
HANNOVERANA

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [6] - -

LUTHERI Catechismus/

Öfwersatt
på
American - Virginiſke
Språket.

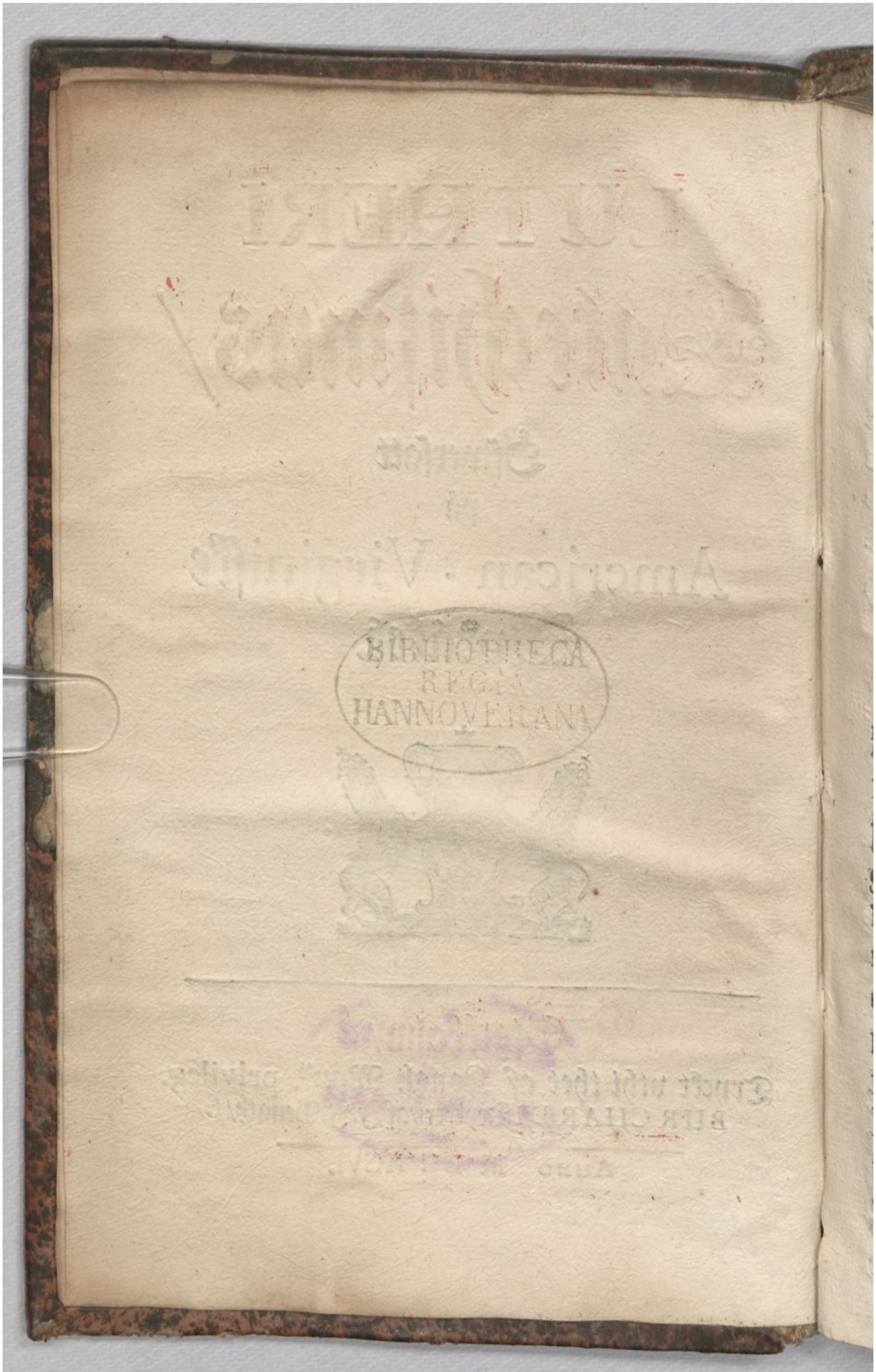

Stockholm/
Tryckt vthi thet af Kongl. Mayᵗᵗ. privileg.
BURCHARDI Tryckeri/af J. J. Genath/ f.

ANNO M DC XCVI.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [7] - -

BIBLIOTHECA
REGIA
HANNOVERANA

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [8] - -

Förtalet.

Bland the åthskillige Medel / som til Hedningarnas och the Otrognas omwändelse brukas / är förspordt / at igenom Gudz tilhiälp / the Gudelige Böcker och skriffter / som medelst Christelige Regenters och mild Öfwerhets förserg warda vppå Hedningarnas språk öfwersatte och til trycket befordrade / en märkelig nytta skaffa til then sanna Christeliga Religionens fortplantande och vthwidgande hoos Muhammedaner, Hedningar och Judar / så at många tusende arme siålar bliffwa therigenom vthi alle werldsens

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [9] - -

ändar hulpne / och til sanningenes kundskap dragne. Ty sedan then Helige Skrifts Böcker äre på Asiatiske / Africaniske och Americaniske Nationers tungomål så wäl vthi Oriente som Europa öfwersatte och publicerade wordne / och jämwäl Gudelige Böcker / Catechismer och Christelige Trones Förklaringar vthgifne; måste och the otrogne Turkar och Muhammedaner begynna at fälla ett lindrigare omdöme om Gudz Ord och then Christeliga Troon / emedan the thes innehåld nu rätteligen fatta kunna af then Hel. Bibel som Albertus Bobovius eller Ali-Beigh, Muhammedis IV. Interpres på thet Turkiske språket öfwersatt hafwer / samt af thet Nya Testamentet och Catechismo Turcico som Guilielmus Seaman vthi Oxford anno 1666. trycka låtit / jämwäl af flere andre Catechismer som berömmelige Männ på Arabiska / Persiska / Congiska / Anammitiska / Angoliska / Caraibiska / och

flere

flere Americaniſke ſpråk författat haf-
wa. Och ſåſom Troon ſålunda fort-
plantas / ſå kan ey annars wara /
ån at ſådane Medel / omkoſtningar
och prijswärde flijt / ſom en Chriſtelig
Öfwerhet / Gudi til åhra / för Evan-
gelii vthwidgande ſkull / idkeſamli-
gen anwänder / lärer ſkaffa en ym-
nog frucht vthi HErrans wijngård /
och wara Gudi itt tacknämligit Offer.
Om hwilken Öfwerhetens förſorg
för the otrognes ſalighet / then berömm-
melige Theologus D. Müllerus in præ-
fat. Judaiſmi med theße ord betygar:
Wo man die Sache alſo anrichtet / iſt kein
zweiffel / daß etliche durch GOttes Wort
erleuchtet / und zu Chriſto bekehret werden
können: Das werden die Juden und Hei-
den am Jüngſten Tage rühmen / und wirdt
der gecreutzigte JEſus von Nazareth ſolches
alles denen Chriſtlichen Regenten belohnen.
Ty oanſedt Naturen icke haſwer be-
gåfwat the otrogne Hedningar med
något ſärdeles diupſinnigt förſtånd
til at fatta allehanda ſubtile weten-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [11] - -

skapers grund och kundskap / så giffwer likwäl förfarenheten thet witnesbörd om theras lärachtighet / at the nogsamt bequäme åre til at underwijsas uthi then sanna Trones lärostycken / enär the med ett fridsamt och kärleks fullt sinne warda bemötte och handterade. Thet bekräfftar och M. Joh. Campanius fordom Pastor uthi Frösthult / som alt ifrån anno 1642. til an. 1649. har warit Gudz Ordz Tienare och Predikant hoos then Swänske Colonien uthi America och then nu för tijden kallade Provincien Pensylvania wijd de la Ware Revieren uthi Virginien, däreft han thenne Lutheri Catechismum på thet i samme Landzort brukelige språket öfwersatt hafwer / och uthi sitt Förtaal med theße Ord skrijfwer / at Hedningarna / som otalige thez i landet finnas / wilja och gerna på sin sida / lämpa sig til samma wåra Christelige

lige

lige saligheteneſ medel / såſom i ſynnerhet til Ordſens hörande / (om the kunde thet förstå/) hwilken theras goda inclination, jag offta såg / når jag ther i wåra Församlingar höllt Gudz tienſten: Men nu är thetta fördolt för theras ögon / ty the kunna intet annat Tungomål / än sitt egit Modersmål. Therföre / hafwer jag för godt anſedt / at låta wår kåre och ädle Hus-Biblia Catechiſmum uthgå på tryckет / med theras språk / at the måge få höra och förstå / wåre högnödige Troos Articklar och Christendoms ſtycken / på sitt egit mål / af the Swenſkas Preſter ther förkunnas och läras / hwil-

hwilka the tilförende aldrig haf-
wa förnummit af. Thetta har
ock förorsakat Then Stormächtig-
ste Konung CARL Then XI.
Sweriges/ Göthes och Wändes
Konung ꝛc. ꝛc. af högprijselig nijt til
Gudz rena Ordz vthwidgande/ samt
en särdeles Konungzlig Mildhet emot
sine gamle Undersåthare then Swänske
Colonien vthi America, at låta then-
ne Catechismum så wäl til theras egen/
som sielfwe the Barbariske inbyggiares
förkofring vthi then Christelige Läh-
ran/ af trycket vthgå/ och jämte ett
godt förråd af Swänske Biblar och
Gudelige Böcker af ett ansenligit
wärde/ igenom trenne skickelige och
lärde Prästmänn och Gudz Ordz Pre-
dikanter til Americam at försända. Om
hwilken Kongel. oförlijkneliga Nåde
M. Campanius, såsom en Gudfruchtig
och lärd Mann/ Anno 1656. vthi sitt
samman-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [14] - -

ſammanfattade memorial och ſkrefne Förtal til thenne Catechiſmum / med vnderdånig wördnad vppå ſamptel. then Swänſke Coloniens wägnar / ſig förvth ett wiſt hopp giordt hafwer / och theße ſkähl ther til anförd t: At thetta icke är något ringa wärck / vthan högtprisligit hoos alle / både Vthländſke / ſå wäl ſom Jnländſke / i ty at thetta länder Gudz Förſamling / i ſynnerhet i America til märkelig planterning och vpbyggelſe / til widtberömmelig ſamt högnödig förökelſe. Och thenewige Alzwoldige Gud / hwilkens Gudomelige Namn / ſtorligen och härligen häz igenom warder åhrat och vphögt / warder Hans Kongl. Maytt: för thenna höglofliga Kongelige nädigſte

ſte omwårdnad och bekoſtnad / tuſende ſinom tuſende falt igen wälſignandes.

Hwad ſielfwa thetta Barbariſke ſpråket widkommer / ſå befinnes thet wara myckit fattigt på ord / ſamt bequåme och ſårſkilte ordeſått / til at egenteligen beteckna wåre brukelige formulair vthi Chriſtelige Troos Articlarne ; och förthenſkul vthi ſlijk mangel / billigt här med förklaras / at alt / hwad ſom här ſkrifwit och vthſatt år / bör vthi en orthodox Mening förſtås och vthtydas. Så hafwer ock P. Raymundus Breton om the Caraibers ſpråk beſannat / hwilket folck then Södre dehlen af America beboo / och om hwilke han vthi förtalet til ſin Catechiſmum ſåledes ſkrifwer : *La langue des Caraibes eſtant fort ſterile pour le commerce, l'eſt encore plus en égard à noſtre Foy ; comme ils n'ont ny Religion pour le vray Dieu, ny croyance*

yance pour noſtre Chriſtianiſme, ny morale pour leur conduite, ny vertu, ny vice, ny peché, ny grace, ny ſainteté, ny ſacremens; auſſi n'ont ils pas de termes pour les exprimer. Cette diſette a fait que je n'ay pas achevé la quatriéme partie de ce Catechiſme qui traitte des Sacremens, des vices & des vertus, que je me ſuis ſervi (quoy que rarement) de mots équivallents dans ces trois premieres que je vous donne: Et que je ne pretend pas avancer toutes ces expreſſions pour des mots orthodoxes: Puiſque le Barbare de cét idiome n'eſt pas aſſez inſtruit, pour compoſer des termes expreſſifs de nos myſteres. Hwar med ock inſtämmer William Penn Esq. vthi ſin Relation om Provincien Penſylvania, ſkrefwen vthi Philadelphia i America den 16. Auguſt. 1683. ſom finnes införd vthi The Preſent State of America, tryckt i London 1687. Hwilkens witnesbörd tillika ſtadfäſter / at thet ſamma ſpråket / ſom thenne Catechiſmus är beſkrefwen vppå / är gängſe och brukeligit vthi Provincien Penſylvania;

vania; ty pag. 69. liuda thes ord således: Their Language is lofty, yet narrou, but like the Hebrew; in ſignification full, like Short-hand in Writing; one word ſerveth in the place of three, and the reſt are ſupplied by the underſtanding of the Hearer; imperfect in their *Tenſes*, wanting in their *Moods, Participles, Adverbs, Conjunctions, Interjections*: I have made it my buſines to underſtand it, that i might not want an Interpreter on any occaſion; and i muſt ſay, I know not a Language, ſpoken in *Europe*, that hat words of more ſweetneſs or greatneſs, in Accent and Emphaſis, than theirs; for Inſtance, *Octorockon, Rancocas, Oriction, Schakamazon, Poqueſin*, all which are Names of Places, and have grandeur in them of words of ſweetneſs: *Anna* is Mother, *Iſimus* a Brother, *Netap* a Friend, *Uſque oret* very good, *Poru* Bread, *Metſe* eat, *Matta* no, *Hatta* to have, *Payo* to come, *Sepaſſen, Paſſejou*, the Names of Places; *Tamaue, Secane, Menanſe, Secatereus*, are the Names of Perſons; if one ask them of any thing they have not, they will anſwer, *matta ne hotta*, which to Translate, is, *not i have*, inſtead of, *i have not*.

Belan-

Belangande thet Americaniſke Landet Virginia, och then nu för tijden ſå kallade Provincien Penſylvania, ſå är thet Anno 1479. vptäckt af Sebaſtian Cabot en Portugiſiſk Mann / och ſedermehra flere thes kringliggiande Oar beſökte af then berömmelige Franciſcus Drake, ſamt Sir Walter Rawleigh, ſom til Landſens cultiverande myckin flijt anwändt hafwa; theribland och then Swänſke Colonien, ſom ifrån begynnelſen af thetta Seculo ſin hemwiſt å then orten hafft/ för theß oſparde mödo och arbete / ett loſligit beröm ſig förwärfwat / förmälandes Sir William Penn med theße ord om them/pag.106. I muſt needs commend the Swedes reſpect to Authority, and Kind behaviour to the Engliſh; they do not degenerate from the old Friendſhip between both Kingdoms. As they are People proper and ſtrong of Body, ſo they have fine children, and almoſt every houſe full; rare to find one of them without three or four Boys, and as many Girls; ſome ſix, ſeven and eight Sons: And i muſt do them that right, I ſee few young men more *ſober and laborious.* Wijd hwilket tilfälle man här billigt nämner / at både thetta

thetta och flere Americaniſke Länder / haf-
wa långt för the ofwannämde tijder / wa-
rit af theſſe Nordiſka Länders inwåhnare /
wid paß Anno Chriſti 996. beſeglat och
bebodt / af hwilkom thet ock warit kallat
Winland thet Goda / och Skrälinga-
land / ſom the Nordländſke Skriffter /
och ſärdeles Berger Abot vthi then ſtora
Konung Olof Trygwaſons Hiſtoria be-
tygar ; hwar af ett gammalt Manuſcript
här vthi Kongl. Antiquitets Archivo förwa-
ras / dervthur man / för korthet ſkul allenaſt
thetta wittnesbörd nu framdraga wil: *Cap.*
278. Fra Landafundi Leifs Eyriksſonar. Biarni
Heriulfsſon kom utan af Grænlandi a fund
Eyricks Jarls,--ſeigir Biarni fra ferdum ſi-
num er han Hafdi land ſed,-Leifur ſon Ey-
riks ur Brattahlid (er firſt fann Grænland)
for a fund Biarna Heriulfſonar og keipti
Skip at honom,-Leifur riedz til Skips og
felagar hans med honum, halfur fiorde tu-
gur manna,-their lietu i haf thegar their
voru buner, og fundu Land thad fyrſt er
their Biarne fundu ſidan,-Joklar mikler
voru thar alt hid efra enn ſem ein hella
være allt ifra ſianum og til Joklanna,-Lei-
fur mællti tha, eg mun nu gefa nafn Lan-
din

NB. Cap: 278 & 281 apud Stiern. Adriam. vide Latin: versionem

9

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [20] - -

dinu og kalla Helluland,-their fundu annad Land,-thad Land var ſliett og ſkogvaxit og ſandar hviter vida,-tha mællti Leifur af Koſtum ſkal theſſu Landi nafn gefa og kalla Markland,-their ſigldu i haf og ſau Land og logdu ad Landi,-toku thad rad ſidan at buaſt thar um than vetur,-hvorki ſkorti thar lax i vatninu nie anni og ſtærre enn their hofdu fyrr ſied,-their ſkifta lithi i tvo ſtadi ok lata kanna Land,-Tyrkur fann Winvid og Winber,-their leſa vinber og hoggva Vinvid,-Sva er ſagt, at epter thad batur theira var fullur af Vijnberium, var hoggvin furmur a Skipit, ok er vorar tha biugguſt their ok ſigldu i burt, ok gaf Leifur Landinu nafn eftir Landskoſtum, ok kalladi WINLAND, ſigla ſidan i haf ok gaf theim byr, thar til er their ſia Grænland, ok fiell under Joklum.

Widare läſes därſammeſtädes Cap. 280. *Fra Winlandsferd Thorvalldar Eijriksſijni brodur Leifs med thriatiju manna, og fra Skrælingium a Winlandi.* Cap. 281. *fra Thorſteini Eijriksſijni og hans Winlandsferd.* Cap. 282. och 283. *Fra Thorfinni Karls efni er hann kom til Winlands, og fra Skrælingium.* Cap. 284. *fra Freijdiſe Eijriks dottur og Winlands ferd hennar.* Thet ſamma läſes ocksä vthi then gamla

gamla Grænlandz Annal Cap. 11. *Leifur ſkilſt vid Olaf Kong Tryggvaſon, fer (fra Noreg) til Grænlands og finnur Winland hid goda.* -Leifur lætur nu i haf og er leingi uti, og hitti a Lond thau er hann atti aungua won a, woru thar hveiti-akrar ſialfſaner og winwidur waxin, thar voru og thau trie er Moſur heita, og hofdu their af ollu theſſu med ſier nockur merki, ſum trie ſo mikil, ad i hus voru logd. Thetta hefur verid Winland hid goda, ſem their Thorfinnar Karls efne fundu ſidar, thvi ollum theim merkium ber ſamann.

I lijka motto kan therſammaſtådes låſas Cap. 18. och 19. *Fra Winlandsferd Thorfins Karlsefnis og hans fielaga, og fra eijde Londom og Joklum i Nordur og Veſtur hafe.* ſamt Cap. 21. & ſeq. *Fra Giædum Winlands og Skrælingium.* &c.

Men Gud förlåne ſina Nåd til thes heliga Ords vthwidgande och Evangelii förkunnande vthi all land / at jämwål thet Folcket ſom i mörkret wandrar/måtte ſee itt ſtoort lius/ och öfwer them ſom boo i mörko Lande/ſkijne thet klarliga !!

CATE-

CATECHESIS,

Hátte Pæmyy ſuhwijvan chíntícha mamaræckhíckan.

Catechiſmus LUTHERI, ſom innehåller Summan och kiärnan af then Hel. Skrift.

ENácкát chirũna Niſiaanus, Pinâættæt ock Âquættæt, ock pyri Renáppi, chéko mátta nitáto chíntika mamaræckhíckan, Thæræn chíſbo Simoáckan, mâchæærick, mâchijrick Sacheemans, nirũna hωrítt MANÉTTOS.

Sålunda ſkole edre barn/Söner och Döttrar/ vnga dränger och pijgor/ ſamt flere andre Menniſkior/ ſnarligen befliita ſig om at låra the Tijo Buden/ then mâchta ſtora HERrans wår Gudz. Verſio.

A Hu-

Huru man må vngt folck enfaldeligen förehålla Tijo Gudz Bud.

Tæræn Hâcquæssung Saccheemans, chísbo SIMÃCKAN.

Thet förſta Catechiſmi ſtycket om Tijo Gudz Bud.

I. Chiutte

Chísbo Simóckan.

Thet Förſta Budet.

Chijr mátta pyri Hocquæssungz Sacchecman tahóttamen.

LUTH. & Verſio.

Tu ſkalt inga andra Gudar hafwa för mig.

Chéko pæntor chijr jũni ? Kũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Nisſiaanus hwiſaſſe, móchij, nijr quinkijnamen jũni móchijrick Saccheeman, Hócquæssungz hwritt MANÉTTO, tahóttamen, pyri, chéko Hócquæssung ock Hácking hátte, ock nijr pâtton ſuhwijvan nijre Nóóton ock chéko nijr paéntor, thaan únnár nirũna Vinckan MANÉTTO hũa.

Huru förſtår tu thetta ? Säg.

Verſio. Wi alla Menniſkior / ſkole hafwa en

en barnslig fruchtan / ja thet skal wara wår lust / at wij thenna stora Guden / älskom mehr / än alt thet himmelen / och thenna jorden innehafwa / och att wij sättja all wår troo och tillijt till thenna wår nådefulle Gud allena.

Hwad är thet ? Swar.

Wi skole öfwer all ting fruchta och älska Gud / och sättja all troo och lijt till honom. LUTH.

II. Nissa

Chísbo Simóckan.

Chijr matta maranijto manúnckus, chirũna SACCHEEMANS, horít MANÉTTOS Rwaénse : Konna, jũni machijrick Sacheeman, hwrítt MANÉTTO, matta renáckót tahóttamen ; suck, bakánta ock bakíttan.

Thet Andra Budet.

Tu skalt icke mißbruka tins HErres Gudz Namn ; ty then stora HErren Gud behagar intet sådant; vtan straffar och förkastar. Verſio.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [25] - 3

LUTH. **Tu skalt icke misbruka HErrans tins GUDz Namn / ty HErren skal icke låta honom blifwa ostraffat / som hans Namn misbrukar.**

Chéko pæntor chijr jw̃ni ? Rw̃e.

Nijr suhwijvan Renáppi, hátte Nisiaanus hwisásti, ock tahoáttamen móchijrick Saccheeman, Hócquæssungz hwlitt Manétto, Kónna nyr mátta chichíttwn, mátta quirútteme taani únnar hwritt Sacchemans, MANÉTTOS Rwaénse, mátta nijr manúm charakítte, mátta nijr Krw̃ni, mátta nijr mataétt maranijto : suck singa nijr quina múnda, ock ánger, apítzi nijr skameera taan jw̃ni móchijrick Saccheemans, hwrítt MANETTOS Roaénse, rw̃e: Kéne ítta, ock nijr maranijto Chíntika shéu.

Huru förstår tu thetta ? Säg.

Versio. **Wij alla Menniskior / skole hafwa en barnslig fruchtan / och skolom älska / then stora HErran / himelens och jordenes gode GUD / så at wij icke**

icke bannas / icke heller ſwärje wijd thenne gode Gudz Namn / icke ſkole wi wara argſinte / icke liuga / eller giöra något annat ſom intet duger; vtan / när wi blifwe ſiuka / och tå wij komma i dödznöden / ſkolom wij ſtraxt löpa til then ſtora HErrans Gudz Namn / giörandes tackſäijelſer / böner och lof altijd.

Hwad är thet? Swar.

Wij ſkole fruchta och älſka GUd / ſå att wij icke bannas eller ſwärje wijd hans Namn / icke bruke truldom / liuge eller bedrage: Vtan åkalle thet i all nöd / bidje / tacke och lofwe. LUTH.

III. *Náchha*

Chisbo Simóckan.

Ciuttas Chiſvickingh, chijr hackkihäckangh, ock quiſkaamen Tahchan moſiuttamen

tamen MWS, quíramen Lamaéæs ock pyri renáckot maranijto, máttá Nisſas Chiſchvíckingh maranijto, unnarta hóttamen mochæærick, mochijrick nirw̃na hωritt Sacheeman, Hocquæsſung. MANETTO.

Thet Tredie Budet.

Verſio. Sex dagar ſkal tu plantera och hugga hwed / jaga / fiſkia / och annat mehr ſådant arbeta; Men then ſiunde dagen / ſkall tu intet arbete drijfwa / vtan hålla Gudztiänſtens wördning / med alfwar och flijt / thet wil Gud och behagar honom wäl.

LUTH. Tu ſkalt helga hwijlodagen.

Chéko paéntor chijr jw̃ni ? Rw̃e.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Nisſianus hwiſaſſe, ock tahóttamen móchijrick Sacheemán, Hócquæsſungz ock Háckingz hωrítt MANÉTTO. Kónna, nijr mátta bakíttan, chéko tírue Chíntika Saccheeman, ock chéko nirw̃na móchijrick Saccheeman Hockuaésſungs Manétto rw̃e: ſuck, jw̃ni oráti múckan nijr quinkijnamen chíntika, tahóttamen Chriſtáu, ock quíramen apítzi pæntore.

Huru

Huru förstår tu thetta ? Säg.

Wij alla Menniskior skole hafwa en barnslig fruchtan / och skolom ålska then store HErren / himmelens och jordenes gode Gud / så att wij icke förachta thet som läres af Prästen / och hwad wår stora HErre / himmelens Gud talar / vthan thet ordet skole wij hålla heligt / giärna thet höra / och beflijta oß foort / thet til att begrijpa / (förstå och lära.) Verſio.

Hwad är thet ? Swar.

Wij skole fruchta och ålska Gud / så att wij icke förachte Predikan och hans ord / vtan hålla thet heligt / höra thet giärna och lära. LUTH.

IV. Næwo

Chísbo Simóckan.

Chijk chijre Nõk ock chijre Anna, móchæærick tahottamen, ock maranijto huritt jõni, kéko chijr nitaato, kótz chijk mátta sixi anckaróp; suck taan Rhóómo thaani Hackingh chichæ. Thet

Signatur: Leibn. Marg. 140, [29] - 7

Thet Fierde Budet.

Verſio. Tu ſkalt tin Fader och tina Moder ſtorligen ålſka / och giöra wål emot them ſå myckit tu kan / på thet tu icke brått ſkal döö ; vtan länge på jordene få lefwa.

LUTH. **Tu ſkalt hedra tin Fader och tina Moder / på thet tu må länge lefwa på jordene.**

Chéko paéntor chijr jw̃ni ? Rw̃e.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Nisſiaanus hwiſasſi, ock tahóttamen móchijrick Saccheeman, Hócquaésſungz ock Hácking hw̃rítt Manétto, Kónna nijr nirw̃na Nw̃k ock Ánna, ock Saccheeman, mátta ſinkáttan, ock mátta ſiríngue maranijto, ſuck, chéko nijr nitaato, urítt maranijto jw̃ni Hirúſſus ock Hw̃uſis, nirw̃na Nw̃k ock Ánna, ock nijre Saccheeman, ſheû nijr maranijto, nijr ock jw̃ni móchórick tahóttamen, ock maranijto ranckúnti, chéko nijr paéntor jw̃ni tahoáttamen, ock nijr næmæn jw̃ni ſheû.

Verſio. **Huru förſtår tu thetta? Säg. Wi alla Menniſkior / ſkole hafwa en**

en barnslig fruchtan / och skolom älska / then store HErren / himmelens och jordenes gode Gud / så att wij wåra Fäder och Mödrar och Herrar / icke förachte eller förtörne / vtan alt godt / åhra och tiänst / som wij kunnom bewijsa theße åldrige mån och gamla qwinnor / wår Fader och Moder / samt wåra herrar och förmån / thet skole wij giärna giöra ; wij skole myckit hålla af them / och tiäna til wiljes / alt thet wij förstå / them wara till godt behag / och hafwa them för ögon.

Hwad är thet ? Swar.

LUTH. Wij skole fruchta och älska Gud / så att wij wåra Föräldrar och Herrar icke förachte eller förtörne; vthan hålle them i wördning / tiäne them / lyde them / älske och hafwe them för ögonen.

V. Pa-

V. Pareenah

Chisbo Simóckan.

Chijk mátta bakánta ankaróppan, chirw̃na Renappi.

Thet Femte Budet.

Verſio. Tu ſkalt icke ſlå ihiål tinnåſta.

LUTH. **Tu ſkalt icke dråpa.**

Chéko paéntor chijr jw̃ni? Rw̃e.

Nijr ſuhwijvan Renappi, hátte nisſiáanus hwiſásſi, ock tahóttamen, móchirick Saccheeman, Hocquaéſungz ock Háchingz hwritt Manétto, Kónna nijr, matta chéko manúnckus maranijto nirw̃na Nitáppi, thaan Kíckhæ, ock mátta ſevaraénda maranijto: ſuck maranijto urítt, chéko Nitáppe tahóttamen, ſinga ock mina másſo anger hátte.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka / then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode GUD / ſå att wij intet ondt tilfoge wårom Nåſta til hans lijf / eller honom emot bryte; vthan giörom wår Nåſta

Nåsta godt i alt hwad han betarfwar / som och då når han är stadder i någon lijfzfara och dödznöd.

Hwad är thet ? Swar.

Wij skole fruchta och ålska Gud / så att wij ingen skada giöra wårom nåsta til hans lijf / eller honom emot bryte ; vthan hiälpe och förfodre honom i all hans lijfs nöd. LUTH.

VI. Ciúttas.

Chisbo Simóckan.

Chijr mátta maranijto PWroáquæ.

Thet Siette Budet.

Tu skalt icke giöra hoor. LUTH. & Verſio.

Chéko paéntor chijr jũni ? Rũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Nisſiaanus hwiſasſi, ock tahóttamen móchijrick Saccheeman, Hócquæsſungz ock Háckingz hωrítt Manétto, Kónna nijr hurítt, ock mátta mataétt Chíckhæ hátte, ſinga nijr rωe,

rẽe, ock ſinga nijr chéko maranijto, ock ſuhwijvan Rheenus tahóttamen chijr Nitérvus, ock ſuhwijvan Nitérvus, tahóttamen chijre Rheenus, ock maranijto chéko chijre Rheenus hátte ſaminácköt.

Huru förſtår tu thetta? Såg:

Verſio. Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå wij itt renligit och tuchtigt / och icke något orenligit och otuchtigt lefwerne föra / antingen når wij tale eller något giöre / och att hwar och en Man / ålſkar ſin huſtru: Hwar och en Huſtru / ſkal ock ålſka ſin man / och ſtålla ſig emot honom tilbörligen / ſom honom kan wål behaga.

Hwad är thet? Swar.

LUTH. Wij ſkole fruchta och ålſka Gud / ſå att wij före ett renligit och tuchtigt lefwerne / både med ord och giär-

giårningar / och att hwar och en ålskar och åhrar sin åchta Maka.

VII. Nísſas

Chisbo Simóckan.

Chijr mátta KommWta.

Thet Siunde Budet.

Tu ſkalt icke ſtiåla.

LUTH. & Verſio.

Chéko pántor chijr jũni? Rũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi hátte Nisſiaanus hvviſasſi, ock tahóttamen móchyrick Saccheeman, Hocquaéſungz ock Háckingz hωrítt Manétto, Kónna nijr nirũna Nitáppi Zaéband, ock chéko pijri hátte mátta kommvvta, ock mátta krũni; tírue, urítt, urítt, chéko mattarútti chijk hatteû máramæn : ſuck, nijr maranijto renáckot: chéko Renáppi hátte máramen, hatteû, ock chéko pijri urítt hátte, hatteû, mátta nijr manunckus.

Huru förſtår tu thetta? Såg.

Wij alla menniſkior ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wi wår näſta

Verſio.

näſta hans penningar / eller hwad mehra han äger / icke borttaga / eller liuga / ſäijandes / thet duger / thet är godt / hwilket godz doch intet duger / ſom wij ha till att handla och wandla med : vthan förhiälpe ther til / att hwad wår näſta har till att handla / thet hafwi / och hwad mehra godt han äger / thet ägi / och wij platt intet honom miſßvnna.

Hwad är thet? Swar

LUTH. **Wij ſkole fruchta och älſka Gud / ſå att wij wår näſta hans penningar eller ägodelar icke borttage / eller med falſke wahror och handel til oß komme : vthan förhiälpe tår til / at hans godz och näring må warda förökat och beſkärmat.**

VIII. Haas

Chísbo Simóckan.

Chijr

Chijr mátta krw̃ni; ſuck chéko chijr rw̃e, kítzi rw̃e.

Thet Ottonde Budet.

Tu ſkalt icke liuga / vtan ehwad tu talar / ſå ſkal tu ſanningen tala. Verſio.

Tu ſkalt icke båra falſkt wittnesbörd emot tin nåſta. LUTH.

Chéko paéntor chijr jw̃ni? Rw̃e.

Nijr ſuhvvijvan Renáppi, hátte Niſſiaanus hvviſaſſi, ock tahóttamen mochijrick Saccheeman, Hocquaéſſungz ock Hackingz hwrítt Manétto, Kónna nijr mátta Krw̃ni, thaan pijri Renáppi, mátta nijr manúm charachitte, mátta nijr manúnckus rw̃e, ſinga Renáppi Rw̃énſe ſimáckot: ſuck nijr rw̃e, jw̃ni matta manúnckus, nijr rw̃e hurítt Nitáppe, ock ſuhvvijvan chéko nijr rw̃e, hurítt rw̃e thaan ſaminácckot.

Huru förſtår tu thetta? Säg:

Wij alla menniſkior ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wi icke fal- Verſio.

falskeligen beliuge någon menniskia / at wi icke äre förrådare / att wij icke tale något ondt om wår nästa i hans frånwaro / och att wij icke skämma wår nästas namn: vthan wij skolom säija: then Menniskian / är intet så ond ; Wij skole tala godt om wår nästa / och altsamman thet wij tale / skall / och bör wara godt taal om honom / alt til thet bästa.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wi skole fruchta och älska GUD / så att wij icke falskeligen beliuge / förråde / baktale wår Nästa / och komma honom ondt rychte på : vthan skole vrsaka honom / tala godt om honom / och wända all ting til thet bästa.

IX.

IX. *Paéſchun*

Chísbo Simóckan.

Chijr mátta tahóttamen vickchõmen pijri Renáppi.

Thet Nionde Budet.

Tu ſkalt icke hafwa luſt til tin Nåſtas hus. LUTH. & Verſio.

Cheko pántor chijr jõni? Rõe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Niſiaanus hwiſaſſi, ock tahóttamen móchirick Saccheeman, Hóckuaésſungz ock Háckingz hõritt Manétto, Kóuna, nijr mátta rõe: Renáppi pætton rankunti chéko chijr hátte ock wicking, renáckót nijr mátta taîman Kommwta, ock rõe: jõni nirõna: ock nijr krõni: ſuck nijr maranijto, Kónna Renáppi chéko hátte, hatteû, ock maranijto uritt.

Huru förſtår tu thetta? Såg.

Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom älſka then ſtora HErren / himelens och jordenes Gud / ſå at wi icke ſäije åth någon / gif mig tina ſaker / hwad tu äger / och titt huus och hem; ſå- Verſio.

dant skole wij intet taga med orätta på något olofligit sätt / säijandes ; thet hörer mig til / och är kan skee intet sant : vtan wij skole wara honom behiälpelige / at hwad han äger / thet må han äga / (och nytta wäl.)

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij skole fruchta och älska Gud / so at wij icke med list stå efter wår Nästes arf och egit eller huus / och komma thet vnder oß med något skeen / såsom thet skeder med rätten : vtan wij skole wara honom behielpelige / at han må sitt behålla och besittja.

X. Thaéræn

Chísbo Simóckan.

Chijr mátta tahóttamen Nitérvus pijri Rhé-

Rhénus, ock mátta Renáppi chalebackſchéti Pinóaéttæt, mátta Ãquaéttæt chalebackſchaétti, mátta móchijrick mws, ock mátta chéko Renáppi hátte, chijr tahóttamen.

Thet Tijonde Budet.

Tu ſkalt icke begiåra ens annars mans huſtru / icke heller hans tienare / icke tienarinno / ocke oxa / åſna / och icke något thet honom tilhörer. Verſio.

Tu ſkalt icke begiåra tins näſtas huſtru / hans tienare eller tienarinno / oxa / åſna / eller hſwad ſom hålſt honom tilhörer. LUTH.

Chéko paéntor chijr jũni? Rũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hatte Niſſiaanus hwiſaſſi, ock tahóttamen móchirick Saccheeman, Hócquaéſſungz ock Háckingz Manétto, Kónna nijr mátta taíman Kommwta, pijri Rheenus Nitervus, ock mátta kalebacкſchétti Pinaéttet, mátta kalebacкſchétti Ãquaéttæt, ſuck kónna maranijto, renáckot Nitérvus, Pinóaéttet

ock Âquaáttæt, mátta mátzi, ſuck háppi ock maranijto chéko Rheenus tijrue.

Huru förſtår tu thetta? Såg.

Verſio. Wij alla menniſkior/ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtora HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wij icke draga / locka eller tubba/ ifrån någon man / hans huſtru/ eller tienſtedräng / eller tienſtepijga; vtan heller hiälpe til / att huſtrun/ dränger och pijgor / icke gå ſin koos/ vtan blifwa och giöra / hwad husbonden befaller / och the åro plichtige.

Hwad är thet ? Swar.

LUTH. Wij ſkole fruchta och ålſka Gud / ſå att wij icke drage/ locke eller tubbe ifrån wår näſta/ hans huſtru eller tienſtefolck ꝛc. vtan heller hielpe til/ att the måge blif-

wa

wa och giöra hwad the åro plichtige.

Chéko rw̃e kinz, móchæarick, móchijrick Saccheeman, Hócquaésſungz ock Háckingz hwritt MANÉTTO, peeri jw̃ni ſuhvvijvan chisbo Simóckan?

Rw̃e.

Nijr móchijrick SACCHEEMAN, Hócquaésſungz ock Háckingz, chirw̃na hw̃ritt ock ſittane Manétto, taan bakánta Renáppi ſevaraénda, minamærſo, ock ankaróp, nijr quijramen chéko chirw̃na Nw̃k ock Anna, hátte mátta hulijk maranijto, thaan Nisſiaanus, úſka náchha ock næûwo Hísſemis, kónna, mátta jw̃ní tahóttamen nijre. Ock nijr maranijto tahóttamen, thaan móchæærick, móchæærick thæræn cutábpach, thaan jw̃ni chéko tahóttamen nijr, ock maranijto jw̃ni nirw̃na, hurít chisbo Simóckan.

Hwad ſåger nu then måchta ſtora HERren/himmelens och jordenes gode Gud / om all thenna Buden? Såg.

Jag HErren tin Gud/år en wål- Verſio
dig och ſtarck hämmare / til at ſlå menniſkian med bedröfwelſe / ſiukdom och döden; Jag ſöker thet tin

Fader och Moder hafwa illa giordt/ in på Barnen/ alt in til tredje och fierde ſlächte/ therföre at the intet älſka mig. Och jag giör barmhertighet in til många/ många gångor Tijo hundrade/ på them ſom mig älſka/och giöra efter theße mine ſköne Bud.

Hwad ſäger nu GUD om all thenna Buden? Swar: Thet ſäger han:

LUTH. Jag HErren tin Gud/ är en ſtarck hämnare/ then ſom ſöker Fädernas miß-giärning in på barnen/alt in til tridie och fierde leed/ the ſom mig hata. Och giör barmhertighet in till mång tuſend/ på them/ ſom mig älſka och hålla min Bud.

Chéko paéntor chijr jũni ? Rũe.
Móchijrick Saccheeman, Hócquaés-
ſungz

ſungz ock Háckingz hœrít Manétto, póho: níjr apítzi bakánta ſuhwijvan Renáppi, chéko jœ̃ni chíſbo Simóckan, mátta maranijto : Kónna ock nijr Renáppi, móchæærick hwiſaſſe hátte, ſínga jœ̃ni móchæærick mõchijrick Saminácka Manétto ſiríngue, ock nijr mátta bakíttan, jœ̃ni hurítt thæræn chíſbo Simóckan: Kónna jœ̃ni Saminácko Manétto, tírue, nijr pætton núſko, nirœ̃na móchijrick, tahóttamen, ock ſuhwijvan hurítt, ſuhwijvan Renáppi, cheko jœ̃ni chiſbo Simóckan, tahóttamen maranijto. Kótz mátta, ock nijr tahóttamen jœ̃ni móchijrick Saccheeman, Hócquæſungz ock Hackingz hœ̃rítt Manétto, ock tahóttamen maranijto jœ̃ni móchijrick Saccheemans, hœ̃ritt Manéttos chíſbo Simóckan.

Huru förſtår tu thetta? Såg.

Gud ropar: Jag will oförtöfwat ſtraffa / alla them ſom themna buden icke giöra / hwarföre och wij menniſkior / ſkole oß myckit befruchta / när then härlige Guden wredgas öfwer oß / ſå att wij icke förachte ſaꝛne buden; / ty then härlige Guden ſåger / jag ſkänker min ſtora kärlek och alt godt / allom menniſkiom / hwilka theße mine Bud giärna ſtål- Verſio.

la i wårket. Hwarföre icke skulle och wij tå älska then store HErren/ himmelens och jordenes gode Gud igen/ och giärna giöra efter thenne store HErrans och goda Gudens bud.

LUTH. Hwad år thet? Swar.

Gud hotar at wilja straffa alla them / som thenna Boden öfwerträda: therföre skole wi fruchta för hans wrede/ så at wij icke bryte emot hans bod; men sina nåd och alt godt lofwar han them allom/ som thenna boden hålla. Therföre skole wij älska honom/ och gårna giöra efter hans bod.

Réna-

Renáckot chirũna Nisſiaanus pinoættæt, ãquaéttæt ock pijri Renáppi, chéko mátta nitato chíntika mamaræckhíckan, qui ſixi quíramen pæntũre nóoton.

Sålunda ſkole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pigor / ſamt flere andre Menniſkior / ſnarligen befliita ſig om att låra Troon. Verſio.

Huru man må vngt folck enfaldeligen förehålla.

Trones Artiklar.

I. Ciutte Nóóton,

Peeri ſuhwijvan, quinætzi nitaato maranijto.

Then Förſta Artickelen

Om Skapelſen /

Eller all ting / huru wijſligen the åro giorde.

NIjr nóóto, taani móchyrick Sacchee-man, Hócquaéſſungz ock Hackingz Wínckan Manétto Nũk, ſuhwij

ſuhwij ſuhwijvan manotúttut taan maranijto, jũni móchyrick Hocquaésſung ock unnar móchyrick Hácking, ock ſuhvvijvan quinaétzi nitaato maranijto.

Verſio. **Jag tror på then ſtora HErran/ himmelens och jordenes gode Gud Fader/alla/alla tings allwiſe Skapare/ then ſtora himelens och thenna widtbegrepna jordenes/ med alt thet ſom the innehafwa.**

LUTH. **Jag tror på Gud Fader alzmächtigan/ himmelens och jordenes Skapare.**

Chéko pantor chijr jũni? Rũe.

Nijr nóóto, móchijrick Saccheeman, Hocquaésſungz ock Háckingz hũritt Manétto, hátte nijre maranijto, ock ſuhvvijvan Hocquaésſung ock Hácking, ock ſuhvvijvan chéko Hocquaésſung ock Hácking hattéu, ock hátte paétton nijre nútsko,nirũna jũs ock chícko,níſſaSkinck, níſſa Hittaaock, ock ſuhvvijvan chéko nirũna jũs hátte, Tritææ ock chéko chícko, hátte renáckot ock jũni vínckan Manétto, ſheû tahóttamen hicka oraaton. Pætton ock nijre ſheû nútſko móchirick Qvvijvan ock Mítzi, Wickũmen ock Wic-

Wícking, Nitérvus ock Nisſiaanus, Tutæænung ock Hackiháckan, ock ſuhvvijvan, cheko nijr matta hátte, taan nijre chíckhæ : jω̃ni, hícka oraaton nijr, uſka ſuhvvijvan mátta hulijk. Ock renáckot ſuhvvivan úſka móchyrick tahóttamen ock Nω̃kz chítto, mátta naémæn taan nirω̃na Sijband : Kótz ock nijr ſheû rω̃e; Keene, Keene ítta nirω̃na tahóttamen Hocquaésſung Nω̃k, chéko chijr rω̃e, jω̃ni nijr apitzi ſaminácko hátte ſheû thaan maranijto. Jω̃ni Kítzi, Kítzi.

Huru förſtår tu thetta ? Säg.

Jag troor att Gud hafwer mig ſkapat / och hela himmelen ſamt jorden / med alt thet himmel och jord innehafwa / och hafwer gifwit mig kropp och ſiål / ögon / öron / och alla lemmar ſom min kropp hafwer / förnuft och alt hwad ſiålen tilhörer; hwilket och then barmhertige Gud altijd wijd macht håller. Beſörjer mig och dageliga med kläder och föda / hus och hem / huſtru och barn / boo och bohag / och alt thet jag behöfwer til mitt lijfs vppehålle. Beſkiärmer och bewarar mig för ſkada / farlighet och alt ondt. Och thet alt

Verſio.

alt af sine blotta kiärlek och Faderliga godhet / icke seendes til min förskyllan eller wärdighet: För hwilket alt / jag altid säger honom lof och tack / minom kiäre himelske Fader; Hwad han befaller / thet skal jag ock ganska giärna altid giöra / utan försummelse. Thet är wißerliga sant.

Hwad är thet? Swar.

LUTH. Jag tror att Gud hafwer mig skapat och all Creatur / gifwit mig kropp och siål / ögon / öron och alla lemmar / förnuft och all sinne / och att han ännu thet håller wid macht. Ther till beförjer mig rijkeliga och dageliga med kläder och föda / huus och hem / hustru och barn / boo och bo-

bohag / och alt thet jag till timmelig näring behöfwer: Beskiärmer och bewarar mig för skada och farlighet och alt ondt: Och thet alt vtaf sina blotta nåd och Faderliga godhet / vtan all min förskyllan och wärdighet: För hwilket alt jag plichtig är honom tacka och lofwa / lydig wara och tiena; thet är wißerliga sant.

II. Nissa Nóóton

Peeri móchyrick Saccheemans Hocquaés-sungz ock Hácking̃z hw̃rítt Manéttos, Nw̃ks, Nissiaanus JESV CHRISTO, ock chéko Saminácko̱t jw̃ni hátte maranijto, suhvvijvan Renáppi.

Then Andra Artickeln
Om Återlösningen /

Eller

Eller Gudz Son JEſu Chriſto/ och the wälgiärningar han hafwer bewijſat/ hela menniſkio ſlächtet.

Nijr Nóóto ock tháni JESUM CHRISTUM, naéchkomæ hõa Nisſiaanus, nitõna móchæærick, móchijrick Saccheeman; unnar Nisſiaanús, thaan naéchkomæ jõs, hátte hørítt chíntika Manétto maranijto, chiſickøn thaan hørítt Ãquaéttæt Maria. Unnar Nisſiaanus, hatteû móchijrick minamaérſo, vvónni Pontio Pilato. Híttock renáckot † thaato, anckaropp ock Háckíng tháto. Mátzi Rómungue utholyy, thaan Manúm charachítte manúncus Manéttos mõchyrick taénda. Náchha chiſckvíckingh ſippáhe entami. Mátzi thaan jõni móchijrick hørít Hocquaéſſung uthólyy. Mattápping hørítt Laénſkan mochijrick Nõks, Saccheemans quinaétzi nitaato, ſuhvvijvan maranijto. Taan æmpaa, mochijrick Simóckan maranijto ſuhvvijvan Renáppi, chéko chíckhæ ock chéko anckaróppan.

Verſio. Jag tror ock på JEſum Chriſtum/ hans enda Son/ wår HErra. Thenna Sonen (på mandomſens wägnar/) hafwer then gode Helige Ande/ aflat. Födder af Jungfru

fru Maria. Samma Son/ leed myckin pyno/ vnder Pontio Pilato; Blef korßfäſter/ döder/ och ſedan begrafwen. Han nederſteg til then ſtygga onde andans faſlige eld. På tredje dagen bittida ſtod han vpp; och vpſteg til himmelen/ ſittjandes på härliga handen/ then ſtora Fadrens/ ſom är en mächta wijs HErre till att giöra all ting. Tådan igen kommandes/ then ſtora domen til att hålla/ öfwer alla menniſkior/ både lefwandes och döda.

Jag tror och på JEſum Chriſtum/ hans enda Son wår HErra. Hwilken aflad är af then Helige Anda. Föddher af Jungfru Maria. Pijnter vnder Pontio Pilato. Korsfäſter/ döder och begrafwen. Nederſtigen til helfwetit. LUTH.

På

På tridje dagen vpståndeñ igen ifrån the döda. Vpstigen til himbla. Sittiandes på Alzmächtig Gudz Faders högra hand. Tådan igen komm̃andes / til at döma lefvandes och döda.

Chéko paéntor chijr jõni ? Rõe.

Nijr nóóto, JESUS CHRISTUS, móchijrick Saccheeman, Hocquaésſungz ock Hackingz hœritt Manétto, Kitzi chiſickœn thaan Nõk Hócquaésſungz, úſka Rhóómo, ock jõni Kitzi Renáppi, chiſickœn thaan hœritt Ãquaéttæt Maria, nirõna Saccheeman, vónni, hátte quijramen nijr, mattarútti Renáppi, úſka ſuhvvijvan chéko nijr mataétt hátte maranijto, úſka ankaroppán ock úſka manúnckus Manéttos Sittane, ock renáckot matta móquæærd maéckæck Aſſaén, ock mátta huritt vopæck Aſſaén: Suck chijr, hátte máramænnijr, chijre hœritt ock Saminácket Mock, ock chijre hœritt Anckaróppan ock Minamáerſo: Kónna nijr chirõna Hísſimus, háppi ock

ock chíckhæ, Wónni chijr, thaani jõni hwrítt móchijrick Hócquaésſung chijre tutæænung, ock nijr maranijto chéko chijr tahõttamen thaan Rhõõmo hurítt, renáckot chijr, úſka anckaropp entaami, chíckhæ ock ſuhvvijvan tutæænung hátte thaan Rhõmo. Jõni Kítzi, Kítzi.

Huru förſtår tu thetta? Säg:

Jag troor at JEſus Chriſtus är ſanner GUD / födder af Fadrenom i ewighet / och at han är ſanner Menniſkia / född af Jungfru Maria / och är min HErre; han hafwer förloßat mig förtappade och platt odugſe menniſkia / ifrån alt thet onda jag hafwer bedrifwit / ifrån döden / och then onde andans macht; Och ſådant icke med thet dyra röda gullet / icke heller med thet wackra hwijta ſilfret; vtan hafwer igen kiöpt mig med ſitt heliga och dyrbareſta blod / och med ſin oſkyldige pijno och död: på thet jag hans egen wara ſkal / blifwa och lefwa vnder honom i himmelen hans rijke. Och jag ſkal giöra / alt thet honom behagar / vtan ända. Så-

Verſio.

som han af döda vpstånden är / lefwer och alt rijke behåller i Ewighet. Thet är wißerliga sant.

Hwad är thet ? Swar.

LUTH. Jag troor at JEsus Christus är sanner GUD / födder af Fadrenom i ewighet / och theßlikes sanner Menniskia / född af Jungfru Maria / är min HErre / hwilken mig förtappade och fördömde menniskia / förloßat / förwärfwat och wunnit hafwer / ifrån alla synder / ifrån döden och diefwulens wåld / icke med guld eller silfwer : vthan med sitt helga och dyra Blod / och med sin oskyldige

ge Pino och Död: På thet jag skal wara hans egen / blifwa och lefwa vnder honom i hans Rijke. Och honom tiena i ewig Rättfärdighet / Meenlöshet och Salighet. Såsom han af döda vpstånden är / lefwer och regnerar i ewighet: Thet är wißerliga sant.

III. Náchha Nóóton.

Peeri hωrítt chíntika.

Then Tridie Artickelen /

Om Helgelsen.

Nijr nóóto thaani hωrítt chintika Manétto. Cútte hωrítt Mamaræckhíckan, thaan suhwijvan Renáppi, chíntika maranijto. Nijr nóóto, chíntika Renáppi Simóckan. Nóóto, sínga nijr matarútti maranijto, ætticke jω̃ni Vinckan chíntika Manétto, sevarænda ock síríngue tancke-

títt, mátta ſéwo ; ſuck, taan níjr maranijto urítt, renáckot jõni ſheû tahóttamen. Nóóto ock ſuhwijvan renáppi, hiõ qui ſíxi entaami Hácking. Ock chíckhæ ſheû thaan ock thaan ſheû, Kitzi.

Verſio. Jag troor ock på then gode Helige Anda. En Chriſtendoms rätt lära/ til alla Menniſkiors Gudztienſt. The Heligas ſamfund. Jag troor / at når jag bedrifwer något ondt/ tå blifwer then Helige Ande wreder vppå mig/ til en tijd : Men icke alt för itt ; vtan/ til thes/ wij giörom thet godt är/ ſådant / ſom honom altijd behagar. Jag troor ock/ at alla menniſkior ſkola vpſtå af jordene ; Och ſedan få lefwa altid och ewiñerliga. Thet är ſant.

LUTH. Jag troor på then Helige Anda. Ena heliga allmänneliga Kyrkio. The Heligas ſamfund. Syndernas förlåtelſe. Kötzens vpſtåndelſe/ och ewinnerligit lijf. Amen.

Chéko

Chéko pæntor chijr jẽni? Rẽe.

Nijr nóóto, Konna nijr mátta nijre Pæntẽre, ocĸ matta nijre Síttane nitaato nóóto, ock paévo thaan nijre Saccheeman JESUM CHRISTUM : ſuck hœrítt chíntika Manétto, hátte póho nijr taan quinkijnamen Saccheemans Oratij múcĸan, rẽe: nẽe. Ock jẽni chíntika Manétto maranijto, Kotz nijre Skinck naémæn chéko mochijrick hurítt nutzko paétton, chíntichat, ocĸ hátte nijr taani ciútte hẽrítt nóóton: Renáckot, jẽni hœrítt Manétto, póho taan ſuhwijvan, chíntika Renappi Háck*i*ng: Nẽe ítta: pijri ock pijri Nẽe! jẽni tackcheene nirẽna Skinck, chíntichat, ock thaan JESU CHRISTO hátte nijr, ock hick*a*t oraaton nijr, thaani chútte hœrítt nóóton: Thaani jẽni chíntika Renáppi, jẽni hẽritt Manétto, nijre ock ſuhwijvan nóóton Renappi, ſhêwo chéko nijr mataétt maranijto ſinkáttan. Ock ſínga JESUS CHRISTUS æmpaa (nijr ſuhwijvan renáppi naémæn) taan mochijri Simock*a*n maranijto, chéko renáppi anckaropp, jẽni hœrítt chíntika Manétto, Kintz póho thaan ſuhwijvan anckaroppan renáppi, nijr rẽe: chijr mátta ſijs cavínn cattúnga; ſuck, nẽe, ſuhwijvan ankaroppan renáppi Kẽmen taan Háck*i*ng! ock apítzi paétton nijre ocĸ ſuhwijvan renáppi chéko nóóton hátte, tháni Chriſto, ciútte thaan Rhóómo chícĸhæ, jẽni Kítzi, Kítzi.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. Jag troor/ at jag icke/ af mitt eget förnuft/ eller egen kraft troo kan/ eller komma til min HErra JEſum Chriſtum; vtan then gode Helige Ande hafwer mig kallat genom Evangelium/ säijandes: Kom hijt til mig. Och ſamma Helige Ande hafwer giordt/ at mitt öga kan ſee/ hwad för ſtora goda gåfwor mig ſkänckte äro/ att han helgar och behåller mig vti en rätt troo: Såſom then gode Anden talar til hela Chriſtenheten på jordene: Koñer hijt! flere/ och flere kommer! han vplyſer min ögon/ helgar/ och när JEſu Chriſto behåller/ och bewarar mig vti en rätt troo: vti hwilka Chriſtenhet/ then gode Anden/ mig och allom trognom menniſkiom/ dageliga/ alt thet onda wij hafwom bedrifwit/ förlåter. Och när JEſus Chriſtus kommer i ſynliga mätto igen/ then ſtora domen at hålla/ tå ſkal then tröſterijke Helige Ande/ i thet ſamma ropa til alla döda menniſkior/

niſkior och ſäija; I döde menniſkiokroppar / liggen icke nu längre och ſofwen / vtan kommer hijt vtur jorden / alle j ſom hafwen warit döde; och ſtrax warder han gifwandes mig / och allom menniſkiom / ſom Trona hafwa / i Chriſto itt ewigt lijf. Thet är wißerliga ſant.

Hwad är thet? Swar:

Jag troor / at jag icke af LUTH.
mitt eget förnuft eller krafft troo kan / eller konna til min HErra JEſum Chriſtum: vtan then Helige Ande hafwer mig kallat genom Evangelium / vplyſt mig med ſina gåfwor / helgat och behållit mig vti en rått Troo: Såſom han hela Chriſtenheten på jordene kallar / för-

samlar / vplyser / helgar / och når JEsu Christo behåller / och bewarar i en rått troo : Vti hwilka Christenhet han mig och allom Trognom dageliga förlåter alla synder / och skal på ytterſta dagen vpwäckia mig och alla döda / och giſwa mig ſamt med alla Trogna i Christo itt ewigt liif. Thet är wißerliga ſant.

Renáckot chirûna Nisſiaanus, Pinoaéttæt, Âquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamaræckhíckan, qui ſixi quijramen pæntũre,

Nũk Nirũna.

Så

Sålunda skole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / samt flere andre menniskior / snarligen beflita sig om at lära

Verſio.

Fader Wår.

Huru man må vngt folck enfaldeligen förehålla HErrans Böön.

Nw̃k nirw̃na , chijr jw̃ni hw̃rítt mochyrick Hocquaésſung táppin.

Fader wår / tu som i then härliga / höga himmelen sitter.

Verſio.

Fader wår / som åst i himlom.

LUTH.

Chéko paéntor chijr jw̃ni ? Rw̃e.

Uínnar mochijrick Saccheeman , Hocquæsſungz ock Hackingz hw̃rítt Manétto , tijrue nijre : nw̃e ítta chijre renáppi ſuhvvijvan , Kónna nijr renáppe nooto , jw̃ni hwrítt Manétto , nirw̃na ſaminackot Nw̃k , ock nijr jw̃ni ſaminácKot Niſſiaanus Kotz nijr ock thaan jw̃ni ſaminácKot ock tahottamen chíntika maranijto, renáckot hurítt nisſia-

nisſiaanus tahottamen Nũk. Ock hätte nísſas tancketítt chíntika.

Huru förſtår tu thetta? Säg:

Verſio. Gud wil här med ropa til oß / kommer hijt j folck alleſammans på thet wij troo ſkole/at then gode Guden är wår rätte Fader / och wij hans rätte Barn / på thet wij honom tröſteliga och kärligen bidia ſkole / ſåſom god Barn ſin älſkelige Fader. Och beſlutas här vti Siu korta Böner.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gud wil här med locka oß / at wij troo ſkole / at han är wår rätte Fader / och wij hans rätte barn / på thet wij honom tröſteliga och med all tilförſicht bidia ſkole / ſåſom god barn ſin älſkelige Fader. Och beſlutas här vti Siu Stycken eller Böner.

I. Ciutte

I. *Ciutte Chíntika.*

Chíntikat chijre Rωaénſe.

Then Förſta Bönen.

Helgat warde titt Namn.

Chéko paéntor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Mochijrick Saccheemans , Hocquaés-ſungz ock Háckingz hωrítt Manéttos Rωaénſe hátte mochij hátte chísbo renáckot chíntika , ſuck nijr tírue taani jω̃ni , chíntika , Kónna ock nijr jω̃ni Rωaénſe chíntika hatteû.

Huru förſtår tu thetta ? Säg.

Gudz Namn har i ſig ſielft mycken helighet / men wij bidie i themma Böön / at ock wij tyet namnet heligt hålle. Verſio.

Hwad är thet ? Swar :

Gudz Namn är i ſig ſielft heligt nog / men wij bidie i thenna Böön / at thet ock när oß ſkal heligt warda. LUTH.

Tanúndin ock ſínga jω̃ni ? Rω̃e.

Sínga mochijrick Saccheemans Hocquaés-

quaésſungz ock Háckingz hωrítt Manéttos mamaræckhíchan, úſκa Saccheeman chíntika, hω̃rítt tirui, ock nijr maranijto chéko únnar mamaraéckhíckan rω̃e, renackot Hocquaésſungz ock Háckingz, hω̃rítt Manettos Niſſiaanus, ſíxi quijramen maranijto, chéko chijr tahottamen, únnar pææt nijre tahottamen, Hocquaésſung Nω̃k. Sucκ, chécko mamaræcκhíckan Saccheeman, renáckot mátta tirue ock maranijto, jω̃ni, aéttike mataétt maranijto nirω̃na hω̃rítt Manéttos Rωaénſe. Kotz hícka oraaton nijr, O Hocquaésſung Nω̃k.

Huru och når ſkeer thet? Säg.

Verſio. När Gudz ord / blifwer vthaf Läraren reent och klart vtförd / och wij theslikes giöre efter ſom thetta ordet innehåller och oß lärer / ſåſom Gudz Barn ägnar / beflita oß om / at giöra thet Gud behagar / Thet gijf oß kåre himmelſke Fader. Men / hwilken Lärare / ſådant icke förkunnar och giör / han ohelgar ibland oß Gudz Namn. Therföre bewara oß / O himmelſke Fader.

Huru ſkeer thet? Swar:

LUTH. När Gudz ord reent och klart

klart lärdt warder / och wij theslikes ther efter / såsom Gudz Barn ägnar / Gudfruchteligen lefwe / Thet gijf oß kåre himmelske Fader. Men hwilken annorlunda lårer och lefwer / han ohelgar ibland oß Gudz Namn. Therföre bewara oß O himmelske Fader.

II. *Nísſa Chíntika.*

Phaa chijre Tutæænungh.

Then Andra Bönen.

Tilkomme titt Rijke.

Chéko paéntor chijr jũni? Rũe.

Horítt Manéttos Tutæænungh, pæævo, mochij ũſka hũa ock mátta úſka nirũna chíntika: Suck nijr póho aéppe jũni chíntika, Kónna ock thaan nijr Renáppi paévvo.

Huru

Huru förstår tu thetta ? Säg.

Versio. Then gode Gudz rijke kom̃er wäl af sig sielft/och icke vtaf wåra Böön: vtan wi bidie med thenna Böön/ at thet ock til oß må komma.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. **Gudz rijke kommer wäl af sig sielft wåra Böön förvtan. Men wij bidie i thenna böön/ at thet ock til oß må komma.**

Tanúndin ock Sínga jõni ? Rõe.

Sínga nirõna Hocquæssung Nõk, pætton nijre, chintika Manétto núsko, Kónna nijr taan jõni Wínckan tahottamen, hatteu nóoton, thaan jõni chíntika mamaræckhíckan, ock nijr chíntika chíckhæ hattéu, taani únnar Hacking, ock Sijs thaan Rhoomo chíckhæ.

Versio. Huru och når skeer thet? Säg:
Når wår himmelske Fader gifwer oß sin Helige Anda / at wij genom hans nådige behag / sättje Troo til hans heliga Ord / och wij itt

itt heligt lefwerne före i thenna werlden ; och ſedan til ewig tijd lefwe.

Hurw och när ſkeer thet? Swar:

Når wår himmelſke Fader giffver oß ſin Helige Anda/ at wij genom hans nåd fåttie Troo till hans heliga ord/ och före ett heligt lefwerne hår i werldene/ och ſedan til ewig tijd lefwe. LUTH.

III. *Náchha Chíntika.*

Hátte chéko chijr tahottamen, renáckot thaani Hocquaésſung, renáckot ock taani Hácking.

Then Tridie Bönen.

Skee tin wilje ſåſom i himmelen/ ſå ock på jordene. LUTH.

Chéko paéntor chijr jũni? Rũe.

Mochæærick, mochijrick Saccheemans ſaminácket Manéttos, hũritt ock Wínckan tahót-

tahóttamen paévo ſeú taéppat, mátta aéppe nirω̃na chíntika, ſuck taani únnar chíntika, tijrue nijr, Kónna, ſaminácko̊t Manéttos, Wínckan tahóttamen ock taan nijr ſheû paévo.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. Gudz gode och nådige wilje / ſkeer wål altid förutan wåra Böön; Men i thenna Böön bidie wij / at Gudz nådige wilje ock hoos oß ſkee må.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gudz gode och nådige wilje ſkeer wål wåra Böön förutan; Men i thenna Böön bidie wij / at han ock når oß ſkee må.

Tanúndin ock Sínga jω̃ni? Rω̃e.

Sínga nirω̃na Hocquaésſung Nω̂k, ſingkáttan chéko nirω̃na jω̃s tahóttamen, ock pænu maranijto ſuhvvijvan mattarútti Simóckan, ock manúnckus Manéttos manotúttut Simóckan, Kónna, jω̃ni mátta tahóttamen, nijr chíntika maranijto, Hocquaésſungz ock Háckingz hω̃rítt Manéttos Rωaénſe,

Rωénſe, ock Kónna hω̃rítt Manéttos Tutæænung, hátte mochijrick Renáppi, ock pijri, pijri ſheû taîman: ock Kónna, jω̃ni mochijrick hω̃ritt Manétto, maranijto ock hátte nijr ſíttane thaani jω̃ni mamaræckhíckan, ock taani Nóoton, thaan nirω̃na chíckhæ tarásſi. Unnar nirω̃na Hocquaésſung Nω̃kz, hω̃rítt ock ſaminácko t Tahóttamen.

Huru och når ſkeer thet? Säg.

Når wår himmelſke Fader / tager bort alt thet onda wårt kött gärna lyſter åth / och förhindrar all ond Råd / och then onde andans illiſtige anſlag / hwilka icke hålla kårt / at wij helge Gudz Namn / och at then gode Gudz rijke må hafwa myckit folck / och många flere ännu dageligen til ſig anamma / och at Gud giör och behåller oß ſtarka i ſin ord och i Trone in til wårt lijfs ändalycht. Thet ärwår himmelſke Faders gode och wälbehagelige wilje. Verſio.

Huru och når ſkeer thet? Swar:

Når Gud förhindrar LUTH.

D wår

wår kötzlige wilie/ och för-
tager all ond råd och dief-
wulens anſlag / hwilka
icke tilſtådja / at wij helga
Gudz Namn / och at hans
rijke mâ tilkomma : Och
at han ſtyrker och behåller
oß faſta i ſin ord och i tro-
ne in til åndan. Thet år
hans gode och behagelige
wilje.

IV. Næûwo chintika.

Nirᷠna ſhéu póón pææta chijr jócke.

Then Fierde Bönen.

LUTH. & Verſio.

Wårt dageliga Bröd gijf oß i dag.

Mochirick Saccheeman , Hocquaés-ſung ock Hácking hᷠrítt Manétto, paét-ton ock ſheû Póon nútſko, chíſbo nωttaas ſheû,

theû, theû, ſuhwijvan Renáppi, mátta aéppe nirw̃na chíntika, Kónna paapi: Suck nijr pw̃hw, taani únnar chíntika, Kónna Hocquaésſung ock Háckingz Saccheeman, hw̃ritt Manétto, maranijto, Kotz nijr renáckot paéntore, ock aéppe Keene ítta, nijr tâiman nirw̃na ſheû Póon.

Huru förſtår tu thetta? Swar:

Gud gifwer ock dageligit Bröd/ af blåtta nåd / dagelig dags allom menniſkiom / vtan wår böön; Men wij bidie i thenna Böön / thet Gud wille laga / at wij ſådant måge förſtå / och med tackſäijelſe vndfå wårt dageliga Bröd. Verſio.

Hwad är thet? Swar.

Gud gifwer wål/ vthan wår Böön/ dageligit Bröd allom menniſkiom: Men wij bidie i thenna Böön / at han wil låta oß förſtå / och med tackſäijelſe vndfå wårt dageliga Bröd. LUTH.

Chéko paéntor chijr ſhêvvo Póon? Rw̃e.

Suhwijvan chéko nirw̃na jw̃s tahottamen hatteeu, Kotz mátta minamaérſo, renáckot Mítzi, Biſſun, Quijvan, Wickw̃men ocк Wícking, Tutæænung, Hacкiháckan, Hattw̃ ock mochijrick mws, ock chéko Wickw̃men hatteeu, ock Renappi hatteeu, ock Zææband, hwrítt Nitérvus, hwrítt Niſſiaanus, hurítt Kalebackſchaétti, hurítt ock ſaminácкot Saccheeman, urít Sáckhang, mátta chéko ajúttamen, ſeû nickhícke, mátta mátaétt, ock pwróoque maranijto, ſuhwijvan hwrítt hátte Roaénſe, uritt Nitáppi, ock pijri renáckot.

Hwad förſtår tu med dageligit Bröd ? Swar:

Verſio.

Alt thet wår kropp giärna wil hafwa / på thet han icke ſkal lijda någon nöd / ſåſom äta / dricka / kläder / huus och heem / planternings platzer / hiort och älg / och hwad huſet tilhörer / och menniſkian kan åga / och penningar / from huſtru / from barn / fromt tiänſtefolck / goda och trogna öfwerhet / god timmelig wäderleek ; at the icke ſlå ihiäl hwar annan / at man är helbregda / at man icke giör något horeri

reri/ at man behåller itt godt rychte/ goda wänner/ goda grannar/ och mehr sådant.

Hwad är dageligit Bröd? Swar:

Alt thet som kropsens uppehålle och nödtorft tilhörer/ såsom åta/ dricka/ kläder/ hus och heem/ åker/ boskap och bohag/ godz och penningar/ from hustru/ from barn/ fromt tienstefolck/ goda och trogna Öfwerhet/ godt regemente/ god timmelig wäderleek/ frijd/ helbregda/ tucht och åhra/ goda wänner/ goda grannar/ och mehr sådant. LUTH.

V. Pareenach chintika.

Ock chijr finkáttan chéko nijr mattarútti hátte maranijto, renac-

kot ock nijr ſinkáttan chéko manúnckusRenáppi maranijto nijre.

Then Femte Bönen.

LUTH. & Verſio.

Och förlåt oß wåra ſkulder / ſåſom och wij förlåte them oß ſkyldige äro.

Chéko paéntor chijr jũni ? Rũe.

Nijr tijrue , taani únnar chíntika, Kónna, nirũna Hocquæſſung Nũk, mátta nææmen thaan nirũna mattarútti maranijto , ock ſinga nijr renácкot maranijto , chijr mátta ſinkáttan nijr æppe nirũna chíntika. Kónna , nijr ſheû manúnckus, Kotz nijr renáckot tijrue nirũna chíntiка, mátta ock nijr hátte chéko Kommijre : Sucк nirũna Hocquaéſſung hũritt Nũk , nijre renáckot ſuhwijvan , pætton rankúnti , mochij nútſko , úſка hũa Tahóttamen. Kónna nijr Renáppi maranijto , ſuck quijramen , Kónna chijr bakanta nijr. Kotz nijr mátta, mátta bakittan manúnckus Renáppi ; ſucк cheko manúnckus maranijto nijre, nijr apítzi Nitáppi maranijto , mochij ſheû Nitáppi, úſka ſuhwijvan nirũna chítta, ock tahóttamen maranijto hutítt ſuhwijvan nirũna Manũnckus Renappi.

Huru

Huru förstår tu thetta ? Säg.

Wij bidie i thenna Bön / at tu wår himmelske Fader / icke wille see til wåra onda odugliga gärningar / och når wij sådant giöre / at tu icke förskiuter oß med wåra bön. Ty wij äre af Naturen onde / och therföre icke wärde / thet wij ombidie i wåra böner ; hafwa thet icke heller förskyllat ; vthan at wår himmelske gode Fader / wille oß thet altsammans gifwa / vtaf sin blåtta kärlek och behag. Ty wij giöre dageliga thet som intet duger / och med wåra gärningar förtiäna wij intet annat / än at tu måtte straffa oß. Hwarföre / wele wij icke heller förskiuta wåra owänner / som hafwa giordt oß ondt ; vthan strax förlåta / och giöra oß til wänner igen / ja / en stadig wänskap vpråtta oß emellan / af alt wårt hierta / och gärna giöra them allom godt / som oß hata. Verſio.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij bidie i thenna Bööñ / at wår himmelske Fader / icke wil see til wåra synder / och för theras skull förwägra oß wåra böön. Ty wij åre icke wärde thet wij ombidie / hafwe thet icke heller förskyllat; vthan at han wille oß thet altsammans gifwa vtaf sine nåd. Ty wij synde dageliga i mångahanda mått / och förtiene icke annat än straff. Så wille wij twårt emot och förlåta vtaf hiertat / och gärna giöra them godt som oß emot bryte.

VI.

VI. Ciúttas Chintika.

Ock chijr, mátta bakíttan nijr, taan manúnckus Manétto.

Then Siette Bönen.

Och tu förſkiut oß icke ifrån tig/ til then onde andan. Verſio.

Och inled oß icke i Freſtelſe. LUTH.

Chéko paéntor chijr jω̃ni? Rω̃e.

Nirω̃na Vínckan Saccheeman, mochijrick hω̃rítt Manétto, mátta bachíttan Renáppi, chéko paéwo taan jω̃ni; ſuck nijr tirue, taani únnar chíntika, Kónna hω̃rítt Manétto, tahóttamen hícka Oraaton nijr, Konna Manúnckus Manétto, manúnckus Renáppi ock nirω̃na jω̃s, mátta moſiuttamen ock taîman nijr thaan ſinkáttan Nóoton, taan mátta Nóoton, ock taan ſijs matarutti ock mataétt maranijto. Ock ſinga renáckot matta hulijken quijramen nijr, nijr manotúttut æppe nirω̃na chîntika taan chijr, quijramen taîman, ock hatteû hωríſſo Tharáſſi.

Huru förſtår tu thetta? Såg:

Wår gode och milde HERRE för- Verſio.

förſkiuter ingen Menniſkia / ſom kommer til honom ; Men wij bidie i thenna Böön / at Gud wille beſkydda och bewara oß / at diefwulen / onda menniſkior / och wårt egit kött / icke ſkal fålla och förföra oß / til at wedersaka Troon / til förtwifwelſe / och flere andre oduglige gärningar och laſter. Och når ſådane onde luſter förſöka oß / at wij tå måge wara förſichtige med wåra Böön til tig / ſökia / bekomma och få niuta en önſkelig ändalycht.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gud frestar ingen / men wij bidie i thenna Böön / at Gud wille beſkydda och bewara oß / at diefwulen / werlden och wårt egit kött icke ſkal bedraga och förfö-ra oß i wantroo / förtwif-welſe och andra ſwåra ſyn-

der

der och laſter. Och om wij ther med förſökte warde / at wij doch på ſidſtone winna måge / och behålla Segren.

VII. Níſſas Chíntika.

Suck bakíttan nirω̃na ſuhwijvan manúnckus.

Then Siunde Bönen.

Vtan tag bort ifrån oß alt ondt. Verſio.

Vtan fräls oß ifrån ondo. LUTH.

Chéko paéntor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Nijr tijrue thaani únnar chíntika, aétticke apítzi tarásſi, Konna nirω̃na Hocquaésſung Nω̃k, taîman nijr úſka ſuhwijvan manúnckus, taan nirω̃na jω̃s ock chíckhæ, ock taan ſuhwijvan chéko uritt nijr hátte, ock pijri renáckot. Ock ſinga nijr anckaróp, chijr pæeta nijre horíſſo Ángær ock hωríſſo chíckhæ Tarásſi, ock chijr tahóttamen taîman nijr, úſka únnar Manúnckus Tutæænung thaan Chijr, thaani jω̃ni mochæærick hω̃ríſſo Hocquaésſung.

Huru

Huru förstår tu thetta? Säg.

Verſio. Wij bidie i thenna Böön/ såsom til itt beslut/ at wår himmelske Fader/ wille taga oß ifrån alt ondt/ både til Kropp och Siål/ och til alt thet wij åga; Och på sidstone/når wij skolom dööa/ at han gifwer oß tå en god död och en salig ändalycht/ och nådeliga tager oß vthaf thenna Sorgedaal/ til sig i then stora sköna och lustiga himmelen.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij bidie i theña Böön/ såsom vthi en Summa/ at wår himmelske Fader oß förloßar ifrån alt ondt/ både til Kropp och Siål/ godz/ heder och åhra. Och på sidstone/ når stunden är kommen/ gifwer oß en salig ändalycht/ och nådeliga

liga tager oß vthaf thenna Sorgedaal / til ſig i himmelen.

KITZI.

Amen.

Cheko pántor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Aétticke nijr pæntor, Konna renáckot chíntika, nirω̃na Hocquaésſung Nω̃k, tahóttamen Chriſtaû taîman, ock hátte nirω̃na chíntika Saminácкot. Kónna jω̃ni nirω̃na Nω̃к, hátte thaan nijr rω̃e, nijr renácкot chíntika maranijto, ock rω̃e, Kónna jω̃ni Chriſtaû, ock tahóttamen nirω̃na chíntika, Kitzi, Kitzi, jω̃ni hátte: Móchij, Móchij, Kitzi, jω̃ni ſuhwijvan pæævo.

Huru förſtår tu thetta ? Säg.

At jag ſkal förſtå / at ſådana Böner åro wårom himmelſke Fader tacknemlige / och af honom hörde / och han håller myckit af them. Ty han wår himmelſke Fader hafwer ſielf budit oß ſå bidia / och vthlofwat / at han wil höra thet / och låta ſig behaga wåra Böön. Amen / Amen / thet år / Ja / Ja / thet ſkal alt ſå ſkee. Verſio.

Hwad

Hwad är thet? Swar.

LUTH. At jag skal wara wiß yppå / at sådana Böner äro wårom himmelske Fader tacknemlige / och af honom hörde. Ty han hafwer sielf budit oß så bidia / och uthlofwat at han oß höra wil. Amen / Amen / thet är: Ja / Ja / thet skal alt så skee.

Renáckot chirũna Nisiaanus, Pinoaéttæt, Ãquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamarækhíckan, qui síxi quijramen pæntũre,

Chíntika Bij.

Sålunda skole edre Barn / Söner och Döttrar / unga Dränger och

och Pijgor / samt flere andre Menniskior / snarligen beflita sig om / at lära förstå

Döpelsens Sacrament.

Huru man må vngt Folck enfaldeligen förehålla thet Heliga Döpelsens Sacrament.

I. Ciútte.

Chéko pæntor chijr jũni : Maranijto hωrítt chíntika Bij ? Rũe.

CHíntika Bij, mátta hũa Bij hatte, suck, aéppe jũni Bij, hátte mochæærick mochijrick Saccheemans Hocquaéssung ock Háckingz hωrítt Manéttos Simockan, ock hátte Saminácko nitáppi maranijto, aéppe hωrítt Manéttos Vínckan Oraati muckan.

Til thet Förſta.

Huru förstår tu Döpelsens Sacrament ? Säg:

Döpelsen innehåller icke blotta watnet allena / vtan thet watnet hafwer med sig Gudz Bod / och är för- Verſio.

Verſio. förbundit med Gudz Ord.

Hwad är Döpelſen ? Swar.

LUTH. **Döpelſen är icke blotta watn allena / vthan är watn författat i Gudz Bod / och förbundit med Gudz ord.**

Taan hätte jẽni hẅritt Manéttos mamaræckhíckan ? Rẽe.

Jẽni nirẽna Saccheeman Chriſtus rẽe Matthei Niſſinácke haas Capit.v.19.

Matzi chijr thaan ſuhwijvan Háckingz Tutæænung, ock rẽe únnar Mamaræckhíckan, ſuhwijvan Renáppi, ock hẅritt chíntika Bij maranijto, thaan ſuhwijvan Renáppi, thaani Rẅaénſe Nẽk, ock thaani Rẅaénſe Niſſiaanus, ock thaani Rẅaénſe hẅritt chíntika Manettos.

Hwilket är thet ſamma Gudz ord? Swar:

Thet wår HErre Chriſtus ſäger Matth.28. cap.v.19.

Går

Går vth til alla jordenes platzar/ och lärer min buud alt Folck / och döper med watn/hwar och en Menniſkia / i Namn Faders / och Sons/ och thens Helige Andes.

Hwilket är thet ſamma Gudz Ord?

Swar?

Thet wår HErre Chriſtus ſäger hoos Matth. i thet ytterſta: LUTH.

Går vth i heela werldene / och lärer alla Hedningar och döper them / I Namn Faders/ och Sons/ och thens Helige Andes.

II. Níſa.

Tandarijton chíntika Bij ? Rẽe.

Chíntika Bij, hátte aéppe Bij, ock matanijto renáckot : bachíttan chéko nijr mattahulijken maranijto, ock ſinkáttan Anckaróppan ock Manúnckus Manétto, ock paétton chíckhæ ſheû, ſuhwijvan Renáppi, chéko Nooton hátte, renáckot hœrítt Manéttos Mamaræckhíckan ock Simóckan rẽe.

Til thet Andra.

Hwad gagnar oß Döpelsens Sacrament? Säg.

Versio. Döpelsens Sacrament/ hafwer med sig then wärkan/ at thet förtager alt thet onda wij hafwom bedrifwit/thet förtager döden och then onde Andan/ och gifwer ewigt lijf/ allom Menniskiom som Troona hafwa/ såsom Gudz ord och löffte tilsäija.

Hwad nytta hafwer Döpelsen med sig? Swar:

LUTH. **Döpelsen hafwer med sig och wärkar syndernas förlåtelse/ frälsar ifrån döden och diefwulen/ och gifwer ewinnerlig Salighet allom them som troo/ såsom Gudz ord och löffte lyda.**

Thaan hätte jũni hwritt Manéttos Mamarackhickan ock Simockan? Rẽe.

Jũni

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [88] - 66

Jẽni nirẽna Saccheeman Chriſtus rẽe, Marci Átack cáttas cap. v. 16.

Chéko Nooton hátte ock tahóttamen taîman hœrítt chíntika Bij, jẽni chíckhæ ſévvo, ſévvo; Konna chécko mátta Nóoton hátte, jẽni ock mátta chíckhæ ſévvo, mochij Ánger Anckaropp.

Hwar ſtå the ſamma Gudz ord och löfte? Såg:

Thet wår HERRE Chriſtus ſåger/ Marci i thet 16. Cap. v. 16. Verſio.

Then ther Trona hafwer / och vndfår Döpelſen / han ſkal få leſwa til ewig tijd; Men then ther icke Troona hafwer / han ſkal icke få leſwa til ewig tijd / vthan ſkal döden döö.

Hwilka åro the Gudz ord och löfte? Swar: LUTH.

Thet wår HErre Chriſtus ſåger Marci i thet ytterſta:

Then ther troor och warder döpt / han ſkal warda ſalig / men then ther icke

troor / han ſkal warda fördömd.

III. Nácha.

Tanũndin nitaato Bij, renáckot mochijrick Winkan maranijto? Rũe.

Bij, jũni Kítzi mátta maranijto, ſuck, hũrítt Manéttos Mamaræckhíckan, hátte renáckot Bij, aéppe ock taan jũni, ock Nooton, chéko renáckot, hũrítt Manéttos, mamaræckhíckan thaani Bij nóoto, ock jũni pæntũre, Kónna, ſínga Bij, mátta hátte aéppe, hũrítt Manéttos Mamaræckhíckan, ſuck Bij, hátte Bij, ock mátta pijri chéko Wíſsacka hátte, mátta ock chíntika Bij hátte. Kónna aéppe hũrít Manéttos Mamaræckíckan, renácкot ſittane Bij, mochij, chíntiка Bij hátte, nijr paéntor, jũni hátte: Cíutte Vínckan ſaminácкot chíckhæ Bij, ock Kintz chiſickũn chíntika thaani jũni hũrítt chíntika Manétto, renáckot, Saccheeman chíntika Pâvvel rũe thaan Tit. Náhha cap.

ThaanKintz chiſickũns chíntika Bij, ock jũni chíntika Manétto, hũrítt mijrikon æppe nijr, chéko jũni mochijrick nútzko paétton nijre, taan nirũna Saccheeman JESUM CHRISTUM, Kónna nijr ſhevvo hũrít Nitáppi, taan chirũna mochijrick Winkan, ock nijr chirũna Nisſiaanus, thaaṅ

thaan chíckhæ mátta tarásſi, renackot nijr nooto. Jω̃ni Kítzi, Kítzi.

Til Thet Tridie.

Hwadan kan watn ſådana ſtor och mächtig ting åſtad koma? Säg:

Watn giör thet wißerliga icke / vthan Gudz ord / ſom ſådant watn med och när ſig hafwer / och Troon / ſom ſådana Gudz Ord i watnena troor / och ſig ther på förlåter: Ty när watnet icke hafwer med ſig Gudz Ord / är watn icke annat än watn / och har icke en ſådana krafft / och är ingen Döpelſe. Men med Gudz Ord / är ſådant watn en helig Döpelſe / thet är / ett Nådefult liſſens watn / i then Helige Anda / ſåſom S. Paulus ſäger til Titum i thet tridie Capitel. Verſio.

Genom nya Födelſens Baad / och thens Helige Andes förnyelſe med oß / hwilken han rijkeliga oß gifwit hafwer / genom wår HErra JEſum Chriſtum / på thet wij altijd ſkole wara hans wänner / genom hans ſtora godhet / och blifwa

hans barn til ewinnerligit lijf/ såsom wij troo och hoppas: Thet är wißerliga sant.

Huru kan watn sådana mächtig ting åstad komma? Swar:

LUTH. Watn giör thet wißerliga icke/ vthan Gudz ord/ som är med och när watnet och Troon/ som sådana Gudz Ord i watnena troor/ och sig ther på förlåter. Ty vthan Gudz Ord är watn icke annat än watn/ och är ingen Döpelse. Men med Gudz Ord är thet en Döpelse/ thet är/ ett nådefult liffsens watn/ och nya Födelsens Baad i then Helige Anda/ så-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [92] - 70

såsom S. Paulus säger til Titum Cap. 3.

Genom nya Födelsens Baad / och thens Helige Andes Förnyelse / hwilken han öfwer oß rijkeliga vthgutit hafwer / genom wår Frälsare JESUM CHristum / på thet wij skole rättfärdige warda genom hans Nåd / och blifwa Arfwingar til ewinnerligit lijf / efter hoppet: Thet är wißerliga sant.

IV. Næûwo.

Chéko paéntor chijr, chékorenáckot chíntika hatteú taani Bij ? Rw̃e.

Jw̃ni hátte pæntw̃re, Kónna hirúsſus Adam, taani nijre ſ heû taan nirw̃na ſevaraénda ock hurítt maranijto, taani Bij, mátzi, mátzi, ock

ock anckaróрp, aéppe ſuhvvijvan mataétt nirw̃na maranijto, ock chéko nirw̃na manúnckus jw̃s, quinkijnamen. Ock ſheû æntaami, ock aémpaa chinz chiſickon Renáppi, únnar taani ſaminácкot, ock hurítt maranijto ſæúvi ock thaan ſaévvo chíckhæ, aéppe hwrítt Manétto, taani mochijrick quinkijnamen chirw̃na Hocquæsſung.

Til thet Fierde.

Huru förſtår tu hwad ſådana Döpelſe med watn betyder? Säg:

Verſio. Thet gifwer til förſtå / at then gamle Adam i oß / ſkal dageliga genom wår ånger och goda gärningar vthi watnet fördränckt warda / och döö med alla wåra onda gärningar och köttſens luſter; Och åther dageliga vpſtå och komma igen en nyfödd Menniſkia / then i wälbehagelige och gode gärningar / altijd och vthan ånda lefwa ſkal med Gud i himmelen.

Hwad betyder ſådana Döpelſe i watn? Swar:

LUTH. Thet betyder at then gamle

le Adam i oß ſkal genom dagelig ånger och Bättring fördränckt warda / och döö med alla Synder och onda Luſtar / och åther dageliga vpkomma och vpſtå igen en ny Menniſkia / then i Rättfärdighet och Reenhet ewinnerliga för Gudi lefwa ſkal.

Thaan hátte jũni Mamarachickan?
Rũe.

S. Pâvvel rijrue thaan Romanos¦Kúttas Capitel.

Nijr Renáppi hatteeu Hácking taato aéppe CHRISTO, taan chintika Bij, taani Anckaróppan, Kónna renáckot CHRISTUS ænthaami úſka Anckaróppan, taan Nũk ſaminácköt Saccheeman, renáckot ock nijr Renappi púnſka thaani Kinz chíkhæ.

Hwar

Hwar står thet skrifwit? Swar:
S. Påwel säger til the Romare i thet Siette Capitlet:

LUTH. & Versio.

Wij åre begrafne med Christo genom Dopet i döden / at såsom Christus är upwäckt ifrån the döda / genom Fadrens härlighet / så skole och wij wandra i ett nytt lefwerne.

Renáckot chirũna Nisiaanus, Pinoaéttæt, ãquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamarækhíckan, qui fixi quijramen pæntũre jũni hwritt Hocquaésiungz nísa Asséns Síttane, ock huritt rũe taan chirũna Saccheeman chintika, chéko mataét chijr hátte maranijto.

Versio.

Sålunda skole edre Barn / Söner

ner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / samt flere andre Menniskior / snarligen beflita sig om / at lära rätt förstå himelrijkſens Nycklars krafft / och rätt bekänna för sinom Lärefader the onda gärningar / som man bedrifvit hafwer.

Huru man må lära vngt Folck rätt förstå himelrijkſens Nycklars krafft / och rätt skriffta sig för sinom Lärefader.

Chéko paéntor chijr jũni, Rũe chirũna mataétt maranijto? Rũe.

TYrue mataétt maranijto, hátte Nisſa: Ciútte, rũe chéko mattarútti hátte maranijto. Nisſa quijramen Kónna Saccheeman chíntika, bakíttan chéko mataétt nijr hátte maranijto, renáckot, hũrítt Manétto, hũa, jũni hátte maranijto, ock mátta nijr tritææ, aétticke, ſuck tritææ, nóoto Kitzi, Kónna nirũna mattarútti maranijto taan renáckot, hátte hũrítt Manétto bakíttan thaani Hocquaésſung.

Huru förstår tu thetta / bekänna sina onda gärningar? Säg.

Bekänna ſina onda gärningar / haf- Verſio.

hafwer i sig tu Stycken : itt / at man bekänner Synderna. Thet andra / at man beflitar sig om / at Skriffte Fadren oß förlåter the onda gärningar / som wij hafwe begångit / lika som Gud sielf / hade oß them förlåtit. Och sedan / skole wij intet så täncka / jag weet icke om thet så är ; vthan wij skole tänka thetta : Jag troor wißerliga / at på sådant sätt hafwer Gud förlåtit mina onda gärningar vthi himmelen.

Hwad är Skrifftermål? Swar:

LUTH. Skrifftermål hafwer i sig tu Stycken : Ett / at man bekänner Synderna. Thet andra / at man vndfår Aflößning eller Synders nas förlåtelse af Skrifte-Fadren / såsom af Gud sielf / och intet twiflar thet på / vthan troor fulleliga

at

at Synderna åre ther igenom förlåtne in för Gud i himmelen.

Chéko mattarútti maranijto nijr tírue? Rw̃e.

Taan hw̃rit Manétto, nijr rw̃e ſuhwijvan chékω mattarútti nijr hátte maranijto, jw̃ni ock chékω nijr matta paéntor, renáckot nijr maranijto, taani chíntika Nw̃k nirw̃na Átticke taan Saccheeman chíntika nijr rw̃e, ſuck jw̃ni mataétt maranijto, ckéko nijr paéntor taani chíckhæ.

Hwilka onda gärningar ſkole wij tå bekänna? Säg:

För Gud ſkole wij bekänna / alt thet onda wij hafwe bedrifwit / ja och thet ſom wij icke känne eller wete / ſåſom wij giöre vthi Fader Wår. Men för Präſten ſkole wij bekänna allena the onda gärningar / ſom wij förnimme i hiertat. Verſio.

Hwad Synder ſkal man tå ſkriffta? Swar:

För Gud ſkal man giffwa LUTH.

wa sig skyldig til alla synder / så wäl til them wij icke känne eller wete / såsom wij giöre uthi Fader Wår: Men för Skriffte-Fadren skole wij bekänna the synder allena / som wij wete och förnimme i hiertat.

Thaan hátte jõni chirõna maranito? Rõe.

Næmæn taan chirõna Hackiháckan, taan hœrítt Tæræn chisbo Simockan, chijr Nõk, chijr Anna, chijr chalebackskaétti &c. Chijr mátta hátte maranijto chéko Nœk ock Kahæsi hátte rõe taan chijre, chijr hátte Kommwta, chijr mátta hulikæn hátte maranijto, chijr manúnckus, chijr hátte tahóttamen Pwrooque, chijr siríngue. Chijr mátta Nitáppi hátte maranijto, chirõna rõa ock chirõna maranijto, chijr Kommwta, chijr krõni, chijr matætt maranijto, ock mattarútti hátte maranijto.

Hwilka äro theßa tina onda gärningar? Säg:

Verſio. See til titt handwärk och ämbete

te som tu har at beſtälla med/ efter the Tijo Gudz Bund: Om tu är en Fader/ Moder/ Drång ꝛc. Om tu hafwer intet beſtält/ thet som Fader och Moder hafwa tig befallat/ om tu har förſnillat något/ om tu har intet troligen tin beſtälning vthrättat/ om tu har warit ond/ om tu har älſkat löösßachtighet/ warit hätſk. Om tu intet har hullit goodwänſkap/ſå wäl vthi orden som i gärningarna/ om tu har ſtulit/ lugit/ giordt någon ſkada eller annat ondt.

Hwilka äro the? Swar.

LUTH.

Ssee til titt Ständ efter Tijo Gudz Bod: äſtu en Fader eller Moder/ Son eller Dotter/ drång eller piga ꝛc. Om tu hafwer warit olydig/ otrogen/ förſummelig/ wredſam/ otuchtig/ hädſk.

hådsk. Om tu hafwer giordt någrom emoot med ord eller gärningar / stulit / lugit / giordt skada på något / och fördårfwat.

Paétton nijre Ciútte tancketítt Simockan, taan rw̃e chéko mattarútti nijr hátte maranijto.

Chijr rw̃e taan Saccheeman chintika,

Tahóttamen Saccheman, nijr tijrue ſevarenda thaan chijre, chijr Kristaû chéko nijr Rw̃e, chéko mataét nijr hátte maranijto, ock chijr renáckot, hwrítt Manétto hw̃a, rw̃e, Kónna chijr bakíttan, chéckw mattarútti nijr hátte maranijto.

Så giff mig itt kort sätt til at bekänna mina onda gärningar. Tu skal säija til Skrifftefadren:

Verſio.

Älskelige Herre / jag bekänner sorgeligen för Eder / och beder j wiljen höra min Skrifftermål / och hwad onda gärningar jag hafwer begångit / och I vthi Gudz ställe / wiljen förlåta mig / the onda gärningar som jag giordt hafwer.

Så

Så gif mig ett kort Sätt til at skriffta.

Så skal tu säija til Skriffte-fadren:

Kåre Herre / jag beder Eder / at j wiljen höra min Skrifftermål / och tilsäija mig aflåßning på Gudz wägnar. LUTH.

Rõe:

Nijr mattarútti Renáppi, tijrue taan mochæærick, mochijrick Saccheeman, Hocquæssung ock Hackingz hõrítt Manétto, nijr hátte ſuhwijvan mattarútti maranijto, ſuck taan chijre rõe nijr, Konna nijr Kalebackſkétti Pinoaéttæt (Kalebackſchétti Âquættæt &c.) nijr maranijto Hackihäckan nirõna Saccheemans (ſevarænda) mátta hurítt, Konna jõni ock jõni, nijr mátta hátte maranijto, chéko nirõna Saccheeman Rheenus ock Saccheeman Âquææo, hátte nijre rõe.

Nijr hátte nirõna Saccheeman ſiringue maranijto, ock nijr hátte maranijto, Kotz jõni Saccheeman ſheû chikitton, nijr matta ſheû hátte urítt maranijto, chéko nirõna Saccheeman hátte rõe, maranijto chiji jõni

jω̃ni, nijr ock pænn hátte maránijto jω̃ni, ock jω̃ni. Nijr hatte mataétt rω̃e, ock hátte ſimáckot maranijto, nijr quirútteme ock chikítton, aéppe pijri renackot nijre, ſpecie Renáppi, &c. Mochijrick ſevarænda nijr, Kotz renáckot mattarútti nijr ſheû maranijto, ock nijr tahottamen chijr, rω̃e: taîman bakíttan ſuhwijvan, chéko nijr hátte mattarutti maranijto, Kítzi, nijr mátta pijri renackot maranijto; ſúck, nijr ſheu, tahottamen huritt maranijto.

Såg:

Verſio. JAg ålende Menniſkia betygar jin för Gudi / at jag hafwer bedrifwit allahanda Synder; Men för Eder bekånner jag / at jag år en Tienſtedräng / Tienſtepiga ꝛc. Men jag drifwer arbete ſom min husbonde hafwer mig befallat / (ty wårr) icke troliga / ty ther och ther hafwer jag icke giordt / hwad min husbonde eller matmoder hafwa mig befalt at giöra / jag hafwer retat them til wrede / och kommit them offta til at låta illa och bannas / jag hafwer warit förſummelig och ſkada åſtad kommit. Jag hafwer fördt ohöfwiſkt taal / och

giordt

giordt ohöfliga gärningar / trätt och kifwat med flere slike som jag är sielf / ꝛc. Ther öfwer jag storligen är bedröfwad / at jag så illa altijd hafwer mißhandlat / Och jag beder Eder kärligen / at J willien förlåta mig alt thet jag hafwer illa giordt : sannerligen jag wil intet mehr så giöra / vthan thet som wäl och rätt är.

Jag arme syndare / giffwer mig Gudi skyldig i alla synder / besynnerligen bekänner jag för Eder / at jag är en Tienstedräng / (Tienstepiga) ꝛc. Men jag tienar (ty wärr) minom husbonda icke troliga / ty ther och ther hafwer jag icke giordt hwad mig war befalt af hus- LUTH.

bonde eller matmoder. Jag hafwer förtörnat them / och kommit them til at låta illa och bannas / jag hafwer warit försummelig / och låtit skee skada. Jag hafwer ock warit ohöfwisk i ord och gärningar / träått och kifwat med mina swederlijkar / ꝛc. Thet tyckes mig altsammans illa wara / och bedes nåd / jag wil gärna bättra mig.

Kiútte Saccheeman Rheenus, ock ciútte Saccheeman Ãquaáo, rẽe renáckot:

SUck nijr rẽe taan chijre, nijr matta huritt chiſickωn nirẽna Niſiaanus, ock nirẽna Kalebackſkaétti Renappe, nijr mátta taîman ock hatteû nirẽna Niſiaanus, ock nirẽna Kalebacкſkaétti Pinoaéttæt, Kalebackſkaétti Ãquaáttæt, taan chíntika maramjto,

ranijto, Hocquaéſungz mochijrick hõritt Manétto. Nijr hátte quirúttemen, nijr hátte manúnckus maranijton paétton, aéppe nirõna rõe, ock aéppe nirõna mátta hulijken maranijto. Nijr maranijto, Kotz nirõna Nitáppi ſevaraénda, ſínga nijr chéko maramen, mochijrick Zéban nijr taîman, nijr máramen ættícke mattarútti Hææs, ock mataétt mws, ock pijri renáckot, nijr hátte maranijto. Sínga ock Renáppi, mátta chéko renáckot mataétt paéntor, ock mátta mochijrick mattarútti maranijton paéntor, mátta mochijrick Krinkõmen tritææ, ock quijramen Krõni chéko mattarútti maranijto, mátta, ſuck rõe ciútte, ættícke níſſa, chéko chijr paéntor, renáckot:

Suck rõe nijr taan chijre, nijr ciútte hattéu quirútteme, ock ciútte nijr hattéu mataétt rõe, ciútte jõni, ock ciútte jõni, nijr mátta hátte hurítt maranijto. Ock pijri mátta nijr tritææ jõni. Chijr ock mátta paéntor chéko mattarútti chijr hátte maranijto (únnar mátta, mátta Kítzi) rõe, ock mátta chéko Kítzi, ſuck quijramen, Kónna Saccheeman chíntika, ſinkáttan chéko chijr mattarútti hátte maranijto, ock chijr tírue hõritt Manetto, ock taan Saccheeman chíntika.

En Husbonde eller Matmoder ſäije altſå:

Versio.

Särdeles bekänner jag för Eder/ at jag icke hafwer wäl wpfödt min Barn/ och mitt Tienstefolck/ jag hafwer icke tilhållit mina Barn/ min tienstedräng / tienstepiga / til at tacka och lofwa Gud. Jag hafwer bannats / och ondt exempel gifwit / både med ord och gärningar. Jag hafwer gifwit orsak at min nästa år bedröfwat worden / när jag har något säldt ; Jag hafwer tagit för myckit penningar ther före/ och har säldt falska Skinwahror / och odugeligit godz ; och mehr sådant hafwer jag giordt.

När och man icke förminer med sig/ at hafwa sådana onda gärningar / eller större onda bedriffter begängit / så skal man icke heller låta tankarna löpa wijda omkring och beswära sig/ eller wijdare sökia och linga sig några onda gärningar til/ ingalunda/ allenast säg en eller twå/ the tu kan märkia/ altså:

Särdeles bekänner jag för Eder/ at jag en gång bannades. Item, en gång

gång hade jag ohöfwiſk ord / en gång thet eller thet förſummade; och mehr tänke tu intet ther på. Förſtår tu och intet ondt tig hafwa giordt / (thet doch icke kan wara ſant/) ſå ſäg och ingen ond gärning vthi wißo / vthan beed at Präſten måtte tig förlåta hwad orätt tu giordt hafwer / med thenne allmänne Böön / för Gudi och Skriffte-Fadren.

En Huusbonde eller Matmoder ſäije altſå:

LUTH.

BEſynnerlig bekänner jag för Eder / at jag icke hafwer wål vpfödt min Barn och Tienſtefolck / icke hållandes them til Gudz åhra. Jag hafwer bannats / giftwit ond exempel med ord och gärningar. Jag hafwer giordt mina

Grannar skada / såldt för dyrt / såldt falska wahror / &c.

Ther och någor icke befinner sig / med sådana eller större Synder besvårat wara / så skal han tå icke ytterligare bekymra sig / eller wijdare sökia och dichta sig Synder ; vhan säg en eller twå / the tu weest / altså :

Besynnerliga bekänner jag för Eder / at jag en gång bannades ; item / en gång hade ohöfwist ord / en gång thet eller thet försummade. Och låt sedan blifwat.

Weest

Weest tu och platt ingen / (thet doch icke kan wara möijeligit /) så säg och ingen besynnerlig / vthan tag Aflößningen på thenna allmenneliga Skrifftermåhl / som tu Gudi giör för Skriffte-Fadren.

Thaan jũni chirũna tijrue, apítzi, Saccheeman chíntika rũe:

Hũrítt Manétto, Hocquaésſung ock Háckings, mochæærick, mochijrick Saccheeman, taîman Kijr, taan hωrítt Nitáppi, ock maranijto chirũna Nooton ſittane, Kitzi.

På ſådana tin Bekãnelſe ſkal Skriffte-Fadren ſtraxt ſãija:

Gud tage tig til ſine nåder / och giöre tin Troo ſtark / Amen. Verſio.

Ther på ſkal Skriffte-fadren ſãija:

Gud ware tig nådelig / och ſtyrkie tina Troo / Amen. LUTH.

Ock

Ock Saccheeman chíntika, rw̃e ſijs:

Nooto chijr, Kónna ſínga nijr bakíttan, chirw̃na mattarútti maranijto, hœrít Manétto hw̃a, ſinkáttan, chéko chijr mattarútti hátte maranijto? Rw̃e:

Mochij, Nitappe Saccheeman.

Rw̃e Saccheeman chintika ſijs.

Ock nijr, úſka nirw̃na Saccheemans JESU CHRISTI rw̃e, taan nijr, ſinkáttan ſuhwijvan chirw̃na mattarútti, chéko chijr hátte maranijto, ock jw̃ni, taani Rwaénſe Nw̃k, ock taani Rwaénſe Nisſiaanus, ock taani Rwaénſe hœrít chíntika Manétto, Kitzi.

Mátzi renáckot Nitáppi, ſheû.

Och Skriffrefadren ſäije wijdare:

Verſio. Troor tu / at når jag förlåter tig tina onda gärningar / at Gud ſielf tå förlåter tig tina ſynder / ſom tu begångit hafwer? Säg:

Ja kåre Herre.

Säger Skriffrefadren åther:

Och jag / vthaf wårs HErres JEſu Chriſti befalning til mig / förlåter tig thet onda tu hafwer begångit / och thetta / I Namn Faders / och Sons /

Sons/ och thens Helige Andes/ Amen.

Gack i Frijd.

Och säija wijdare:

Troor tu at min förlå- LUTH.
telse är Gudz förlåtelse?

Swar: Ja.

Säger han åther:

Som tu troor/ så skee tig:

Och jag vthaf wårs HErres JEsu CHristi Befal-
ning/ förlåter tig alla tina Synder/ i Namn Faders/ och Sons/ och thens Heli-
ge Andes/ Amen.

Gack i Frijd.

Renác-

Renáckot chirũna Nisſiaanus, Pinoaéttæt, Ãquaéttæt, ock pijri Renáppi, chéko mátta nitaato chíntika mamarækhíckan, qui ſixi quijramen pæntũre, mochræærick mochijrick Saccheemans JESU Chriſti Mitzi ock Bisſun, taani Boquíckan,

Verſio. Sålunda ſkole edre Barn/ Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / ſamt flere andre Menniſkior / ſnarligen beflita ſig om / at låra rätt förſtå HErrans JESU Chriſti Nattward.

Huru man må låra vngt Folck om Altarens Sacrament.

Chéko paéntor chijr mochæærick mochijrick Saccheemans JESU CHRISTI Mitzi ock Bisſun taani Boquíckan?

Rũe?

Jũni hátte nirũna Saccheemans JESU CHRISTI Kítzi jũs ock Mock, taani ock aéppe Poon ock víſacka Bísſun,

ſun, nijre Renáppi Chriſti, taan mítzi, ock Bisſun mitzi, úſka Chriſto hõa, maranijton ock nútſko paétton.

Hwad är Altarens Sacrament?

Swar:

Thet är wårs HErres JEſu Chriſti ſanna lekamen och blod / vnder bröd och wijn / oß Chriſtnom til at åta och dricka / af Chriſto ſielf ſtichtat och inſatt. LUTH. & Verſio.

Taan hátte jõni Mamaræckhickan?

Rõe.

Renáckot Mamaræckhickan, maranijto Nevvo chíntika Saccheeman Mattheus, Marcus, Lucas ock S. Paulus:

Nirõna Saccheeman JESUS CHRISTUS, jõni Boquickan, ſinga mochijrick ſevaraénda ock minamáſſo hátte, úſka manúm charakítte, Juda Iſcharioth, taîman paan rõe: Kene ítta nijre Nõk ock maranijto poon pænn, ock paétton únnar poon nútſko, ſuhwijvan mochijrick Nitappi, rõe: Taíman ock mítzi, jõni poon, hátte aéppe ock taani ſe, nijre ſuhwijvan jõs, únnar

únnar nijre jω̃s, nijr pætton núlko chijre, ock ſuhwijvan Renáppi, ſinga chijr maranijto, chijr ſéu tritæ nijre, ock nijre mochijrick minamaérſos Ankaróppan.

Renáckot ock taíman, jω̃ni nirω̃na mochæærick, mochijrick Saccheeman JESUS CHRISTUS, ciútte Rácckkans, ſinga Boquíckan mítzi tarásſi, rω̃e: Keene ítta nijre Nω̃k, ock paétton jω̃ni, mochijrick Nitáppi ock rω̃e: mítzi ſuhwijvan jω̃ni, nijre hω̃rítt Mock, jω̃ni, mátta hirúsſus; ſuck Kinz nijre mátzi Simóckan, jω̃ni nijre ſaminácckot Mock, nijr paétton chijre ock pijri mochijrick Renáppi, taan maranijto tarasſi, chéko mataétt chijr, ock pijri mochæærick Renáppi, hátte maranijto, jω̃ni maranijto ítta, ſeû ſínga chijr renackot, Vinckan Bísſun mítzi, chijr tritæ nijre, ock nijre mochæærick minamærſos Anckaroppan.

Hwar ſtår thet ſkrifwit? Swar.

LUTH. & Verſio.

Så ſkrijfwa the helige Evangeliſter / Mattheus / Marcus / Lucas / och S. Paulus.

Wår HErre JEſus Chriſtus / i then Natten tå han för-

förrådder wardt / tog han Brödet / tackade / bröt thet / och gaf sina Lärjungar / och sade : Tager och äter / thetta är min Lekamen / som för eder vtgifwen warder / thetta giörer til min åminnelse.

Sammalunda tog han ock Kalcken effter Nattwarden / tackade / gaf them och sade : Tager och dricker här af alle / thenna Kalcken är thet Nya Testamentet i minom Blod / som för Eder och för mångom vthgutin warder til Syndernas förlåtelse.

Thetta

Thetta giörer / så offta i dricken / til min åminnelse.

Tandarijton renáckot mitzi ock Bisſun mitzi ? Rwe.

J̃ni hátte renáckot rw̃e:

Thaan chijre, nijr hátte pætton nijre j̃s anckaróppan, ock nijre hw̃rítt Mock, taan maranijto tarásſi ock bachittan , chéko mattarútti chijr hátte maranijto.

Renáckot, Kónna nijr, taani únnar Kinz nijr mátzi Simockan hátte, chijr ſinkáttan nirw̃na ſuhwijvan mattarutti maranijtw̃n, Konna nijr chíckhæ ock nickhícke ſheû, Kónna, ſinga chijr bakíttan, chécko mataétt Renáppi maranijto, j̃ni hatte chíckhæ ock nickhícke ſheû.

Hwad nytta hafwer thetta åtande och drickande med ſig? Swar:

Thet gifwa thenna Orden tilkänna:

LUTH. & Verſio.

För Eder vthgifwin och vthgutin til Syndernas förlåtelſe.

Nemliga / at oß i thetta Sacra-

Sacramentet / Syndernas förlåtelse / Liif och Salighet / genom sådana ord gifwen warda ; Ty ther Syndernas förlåtelse är / ther är ock Liif och Salighet.

Tanundin nitaato jẽni mítzi ock Bísſun mítzi, renáckot mochijrick maranijto? Rẽe.

Mítzi ock Bisſun mitzi, matta nítáto, renáckot mochijrick maranijto, ſuck mamarækkhíckan jẽni:

Taan chijre, nijr hátte paétton nijre jẽs anckaróppan, ock nijre hœrítt ſaminácko Mock, taan maranijto tarasſi, ock bakíttan chéko mattarútti chijr hátte maranijto.

Jẽni Oráti múckan, ock Kítzi Sacheeman, taani únnar, Kinz nijr mátzi Simockan, ock chéko Renáppi, Nooton hatte, taan únnar oráti múckan, hattéu ock cheko jẽni oraati múckan pœhẽ, Chriſtaau, Kónna, hœrítt Manétto, bakíttan ſuhwijvan chirẽna mattarútti chéko chijr hátte maranijto.

Huru kan lekamligit åtande och dricke kande giöra sådana mächtig ting? Swar:

LUTH. & Versio.

Åtande och drickande giör thet intet/ vthan Orden som här stå:

För Eder vthgifwen och vthgutin til Syndernas förlåtelse.

Hwilka ord äro hufwudstycken i thetta Sacramentet. Och hwilken som Troo sätter til samma Ord/ han hafwer thet the innehålla och lyda / nemliga Syndernas förlåtelse.

Chéckω Renáppi taíman mitzi jω̃ni, nijre Vínckan jω̃s ock ſaminácko Mock hωríſſo? Rω̃e:

Maranijto rarokiútto, (paéntor) mátta chéckω mitzi ock matta chéckω Bísſun

ſun mitzi, ock pijri renáckot maranijto, hurítt, Kitzi hurít; Kónna jõni ſijs hõrítt, mochij, mochæærick hõrítt, Keekω Nooton hátte, taan únnar oraati muckan: Thaan chijre, nijr hátte paétton nijre jõs anckaróppan, ock nijre ſaminácko t Mock, taan maranijto tarásſi, ock bachittan chéckω mattarútti chijr hátte maranijto. Konna chékω Renáppi, matta hátte Nooton taan jõni Oraati múckan; ſuck tritææ, aétticke, jõni Renáppi, mattarútti ock matta hõrit, Konna jõni rõe (Taan chijre) quijramen hõrít Nooton.

Hwilken vndfår thetta Sacramentet wärdeliga? Swar:

Faſta och lekamliga bereda ſig / år wål en vthwärtes Tucht: Men then år råtzliga wärdig och wål ſkickat / ſom troo ſåtter til thenna orden /

För eder vthgifwen och vthgutin til Syndernas förlåtelſe. LUTH. & Verſio.

Men then ſom thenna orden icke troor / vthan twijflar / han är owärdig och oſkickelig / ty thetta Ordet [för Eder] kräfwer trogen hierta.

Renáckot chirũna Niſſiaanus, Pinoaéttæt, Âquaéttæt, ock pijri Renáppi chékω mátta nitaato chíntika mamaræckíckan, qui ſixi quijramen pæntũre chìntika maranijto, taan hωrítt Manétto, ſinga Saétbock ock ſinga Piſcheeo.

Verſio. Sålunda ſkole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / ſamt flere andre menniſkior / ſnarligen befliita ſig om / at låra befalla ſig Gudi Morgon och Affton.

Huru

hóttamen hícka orathon nijr, úſka ſuhwijvan ſevaraénda, ock úſka ſuhwijvan manunckus, Kotz nijre chíckhæ ock ſuhwijvan chékω nijr maranijto chijr tahóttamen. Konna nijr paétton chijre rankúnti nijr ſuhwijvan, nijre jω̃s ock chícko, ock ſuhwijvan chékω nijr hátte, thaani chijre Ãlaénſkan, chirω̃na hω̃rítt Vinckan Wooopæck Kalebackſchaétti, pasſeera Saccheeman, pasſeera Vínckan Manétto, hícka orathon nijr, Kotz Manúnckus Manétto, mátta moſhjũtamen nijr, Kitzi.

Síngà chijr jω̃ni hatteeu maranijto, maétſi mátzi thaani chíntika náha hω̃rítt Manéttos Rωaénſe, taan chirω̃na Hackihäckan ock pijri renäckot chirω̃na maranijton, ock ſíxi maranijto chíntika, Kiútte ſaminäckot Théruah, renäckot Tæræn hωrít Manéttos chísbo Simóckan, Saétbocks Téruæh, aétticke ock pijri hωrítt Zemijran chíntika, chékω chijr tahóttamen.

När tu vpſtår om Morgonen / ſkal tu tig ſåledes Gudi öfwerantwarda och befalla.

I Namn Faders och Sons och thens H. Andes Amen.

LUTH. & Verſio.

Sedan ſkal tu falla på Knå / eller ſtå /

Huru man må lára vngt folck befalla ſig Gudi Morgon och Afften.

Singa chir chísbo hátte Kavvín Kattúnga, chijr paata chirona ſuhvvijvan jũs ock chícko, mochæærick mochijrick hwrítt Manétto, renáckot : Taani Rwaénſe, hwrítt Manéttos Nũks, ock taani Rwaénſe hwrítt Manéttos Nisſiaanus, ock taani Rwaénſe hwrítt chíntika Manéttos, Kitzi.

Singa chijr jũni hátte maranijto, apítzi chijr mattáppin, taani chirũna Kuttogh, aétticke chijr ock matta táppin, ſuck maranijto ſíxi chirũna chíntika rũe: Nũk nirũna, &c. ock Nooton, aétticke chijr ock ſaminácko hátte únnar tancketitt chíntika rũe :

NIjr Keene chijr, nirũna Hocquaésſungs Nũk, thaan JESUM CHRISTUM, chijre mochæærick tahóttamen Nisſiaanus, Kónna chijr, únnar Boquickan, hátte hũrít, hícka oraathon nijr ũſka ſuhwijvan manúnckus ock hviſaſſi, ock nijr chíntika maranijto taan chijr, Kónna chijr, mátta tritææ chéckw nijr ſimáckot hátte maranijto. Chijr ock jócke tahótta-

stå / och låsa Fader Wår och Troon / och thenna litzla Böön.

JAg tackar tig / Min kåre himmelske Fader / genom JESUM Christum tin ålskelige Son / at tu mig i theßo Natt for all skada och Fahrlighet så nådeliga bewarat hafwer / och beder tig / at tu ock i thenna Dag / wårdigas mig bewara för Synder / olycko och alt ondt / at mitt lefwerne och alla mina gårningar måge tig behagelige wara: Ty jag befaller mig / min Kropp och Siål / och alt-

sammans i tina händer / tin helige Engel ware med mig / at then onde Fienden icke får någon macht med mig / Amen.

Sedan gack i then Hel. Treefaldighetz Namn på titt arbete / och sung någon tröstelig Psalm / som är Tijo Gudz Bod / Morgon Psalmerna / ther af får tu godt mood och warder wälsignat.

Pischeeo, sínga chijr mátzi chavínn, renáckot pæata chijr, mochæærick, mochijrick Saccheeman, Hocquæssungs ock Hackings hũrítt Manétto. Taaní Rwaénse hũrítt Manettos Nũkz, ock Nissianus ock chíntika Manéttos, Kítzi.

Om afftonen / när tu går til Säng / skal tu tig således Gudi befalla.

I Namn Faders / och Sons / och thens H. Andes / Amen.

NIjr Keene chijr, nirũna Hocquaéssungs Nũk, taan JESUM CRISTUM, chijre

chijre tahóttamen Nisſiaanus, Kónna chijr, únnar chiſckvícking hátte hw̃rít, hícka oraaton nijr, uſka ſuhwijvan manúnckus ock huiſasſi, ock nijr chíntika maranijto taan chijr, Kónna chijr, mátta tritææ; ſuck bachíttan chéko nijr hátte mataétt maranijto, ock chijr únnar Boquíckan, tahóttamen hícka oraaton nijr, Kónna nijr paéttan rankúnti chijre, nijre jw̃s ock chíko, ock ſuhwijvan chéko nijr hátte taani chirw̃na Ålænskan, chirw̃na hw̃rít vopaéck Vinkω Kalebackſchétti paſſeera Saccheeman, paſſeera vinckan Manétto, hatteeu æppe nijr, Kotz manúnckus Manétto, mátta moſiúttamen nijr, Kitzi.

TAg tackar tig / Min kåre himmelske Fader / genom JEſum Chriſtum tin ålſkelige Son / at tu mig i thenna Dag ſå nådeliga bewarat haſwer / och beder tig / at tu wårdigas förlåta mig alla mina Synder / med hwilka jag tig

LUTH. & Verſio.

tig förtörnat hafwer / och mig i thenna Natt nådeliga bewara wille : Ty jag befaller mig / min Kropp och Siål / och altsammans i tina händer / tin helige Engel ware med mig / at then onde Fienden icke får någon Macht med mig / Amen.

Horít chíntika, ſínga chijr tahottamen mítzi ock Biſun mítzi , renackot chijr rẃe.

Wälſignelſe / tå man går til Bordz.

SUhwijvan Skinck, næmæn taan chijr Hocquæſſungs ock Hackings mochæærick, mochijrick Saccheeman vínckan Manétto , ock chijr paétton mítzi Vónni ſuhwijvan ſheû , chijr tackeenæ chijre hẃritt Laénſkan , ock paétton mítzi, ſuhwijvan chéko chíckhæ , chijr tahottamen.

Keene

Keene ítta Nw̃K, Keene ítta Nisſiaanus, Keene ítta hw̃rítt chintika Manétto, renäckot ſchijr hátte úſka Rhoomo, Kinz ock ſévvo ock thaan rhoomo! Kitzi

Alles ögon ſee til tig/ himmelens och jordenes HErre / tu nåderijke Gud / och tu giſwer Maat them allom altijd. Tu vplåter tin goda hand/ och giſwer åta allom them ſom lijf och anda hafwa / efter titt behag. Verſio.

Tack och åhra ware tig Fader / tack och åhra ware tig Son / tack och åhra ware tig Helige Anda/ såſom thet warit hafwer af begynnelſen nu och altijd/ och ewinnerliga/Amen.

Alles ögon lijta til tig HErre / och tu giſwer them Maat i ſinom tijd. Tu vplåter tina hand / och alt thet ſom lefwandes är mättar tu til behagelighet. Åhra ware Fadrenom och Sonenom och then helige LUTH.

lige Anda / såsom thet warit hafwer af Begynnelsen / nu och altijd ifrån Ewighet til Ewighet / Amen.

Singa únnar chíntika taráſſi , chijr rw̃e , Nw̃k nirw̃na , ock únnar aéppe chíntika.

O chijr Hocquaésſungs ock Háckings mochæærick , mochijrick Saccheeman , Vinckan Manétto , maranijto nijr ſuhvvijvan hw̃rít , ock jw̃ni Mítzi ock Bísſun , chéko chijr núſko paétton , thaan nirw̃na chíckhæ , maranijto ſaminácko t , ock pæt nijre chirw̃na chíntika tahottamen , Konna nijr únnar mítzi hurít , Konna , chijr mátta ſiringue , taan chijre Nisſiaanus JESUM CHRISTUM nirw̃na mochæærick mochijrick Saccheeman , Kitzi.

Sedan effter then Bönen ſkal tu läſa Fader Wår : och thenna efterföljande Böön :

Verſio. O Tu himmelens och jordenes ſtora HERRE / Barmhertige Gud / giör oß allom godt / och thenna

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [130] - 108

thenna maat och dryck / som tu förlänt hafwer til wårt vppehålle / giör täckeliga / och gijf oß tina heliga Råd / at wij thenna Spijs förtäre skäliga / så at tu icke blifwer förtörnat ther öfwer ; Genom tin Son JEsum CHristum wår HErra / Amen.

LUTH.

WÄlsigna oß HErre Gud himmelske Fader / och theßa tina Gåfwor / som tu oß til Kropsens vppehålle mildeliga förlänt hafwer / gijf oß tina heliga Råd / at wij them skäliga / och vthan tin Förtörnelse / nyttia och bruka måge / genom tin Son JEsum Christum wår HErra / Amen.

Mochaa-

Mochæærick Keene Sínga chijr mitzi hatte, ock bísſun mítzi hátte, rw̃e :

KEene itta, Hocquaésſungs ocк Háckings mochæærick mochijrick Saccheeman, Vinckan Manétto, chijr hw̃a Vínckan, ock chirw̃na tahottamen, chijr hátte taan roomo ſheû. Chijr paétton mítzi ſuhvvijvan mvvs chéko chícкhæ hátte, ock manúnckus Ahas tancketítt Nisſiaanus, chijr hw̃a paéttonmítzi, chécko pw̃hw thaan chijre.

Keene ítta Nw̃k, Keene ítta Nisſiaanus, Keene ítta hw̃rítt chintika Manétto, renáckot chijr hátte úſкa Rhoomo, Kinz ock ſévvo ock thaan rhoomo ! Kitzi

När tu hafwer åtit och druckit ſkal tu giöra thenna tackſäijelſen:

Verſio. TAckſäijelſe ſkee tig himmelens och jordenes gode HERRE/ Barmhertige Gud / tu allena är god / och tin Nåd warar ewinnerliga. Tu gifwer allom them ſom lijf hafwa ſina föda / och Korpumgomen gifwer tu theras vppehälle/ ſom ropa til tig.

Tack och åhra ware tig Fader / tack och åhra ware tig Son / tack och åhra ware tig helige Ande / ſåſom

som thet warit hafwer af begynnelsen/nu och alltijd och ewinnerliga/Amen.

LUTH.

TAcker HErranom/ ty han är good/ och hans Mildhet warar i Ewighet/ han gifwer diuren sina föda/och Korpungomen som ropa til honom.

Ähra ware Fadrenom/ och Sonenom och then helige Anda/ &c.

Singa jũni chíntika tarassi, chijr síxi tijrue: Nũk nirũna, ock unnar aéppe chintika.

NIjr Keene itta tahóttamen Hocquæssung Nœk, Kónna suhvvijvan huritt, chijr paétton rankunti nijre ock suhvvijvan Renappi, mochij núsko, ocK Kítzi, Konna chijr, únnar mitzi ock Bissun hátte núsko paétton, chéko nijr úska chirũna vínckan Ãlænskan taîman hátte. Ock nijr chín-

chíntika maranijto taan chijre, Konna chijr pææta nijre chirõna chíntika tahóttamen, Kotz renáckot nirõna Hvváttei poon ock jõs mítzi, hátte ſaminácko t, renackot ock chirõna mamaræckhíckan , ſaminackot nijre chíckhæ ſévvo , taan chijre Nisſiaanus JESUM CHRISTUM, nirõna Saccheeman. Kitzi.

Sedan effter then Bönen / läſer man Fader Wår / och thenna effterföljande Böön.

Verſio. Wij tacke tig kåre himmelſke Fader / at tu alt godt gifwer oß och allom Menniſkiom af blotta Nåd / och enkannerliga / at tu thenna Maat och dryck hafwer oß beſkårt / ſom wij af tine milde hand anammat hafwom. Och wij bidie tig / at tu wille gifwa oß tin heliga Nåd / at ſåſom wår kropp / bröd och kött ſig til föda gårna añañar / altſå ock titt ord må wederqwecka wår Siål altijd / genom tin Son JEſum Chriſtum wår HErra / Amen.

LUTH. Wij tacke tig kåre himmelſke Fader / för alla

alla tina wålgärningar / och enkannerliga för theßa tina Gåfwor / som wij af tine Mildhet wndfångit hafwe / och bidie tig om tina heliga Råd / at såsom kroppen sin lekamliga Spijs / ther med han wppehålles / anammat hafwer / må ock så Siålen med tin heliga Ord allestådes wedergweckt warda / genom tin Son JESUM Christum wår HErra / Amen.

Sijs hátte ock hõrít Malæckhickan, thaan ſuhwijvan ckéko Renáppi hátte maranijto, Kónna

ſuhwijvan Renáppi hátte jw̃ni næmæn, mochij Krinkw̃men ock tritæ, thaan ſheû maranijto.

Huus-Taflan/

eller

Några Sententier af then H. Skrift/ för alla Ståndt/ ther af hwar och en må hafwa en Åminnelſe och Förmaning/ at achta och wårda hwad hans kall kråfwer:

Thaan mochijrick Saccheeman chintika, ock thaan Kiútte Vickan Saccheeman chintika, ock thaan pasſeera Víckan Saccheeman chíntika:

Chíntika Saccheeman S. Pâvel rw̃e taani ciútte mamalackhíckan thaan Tim. nácha Cap.

CIútte Saccheeman chíntika ſheû hwrít, ock ciútte Nitervus Rheenus, matta mochijrick Kattúnga, matta mochijrick Bísſun mitzi, hurítt maranijto, ſínga pijri Renappi rarokiútto, jw̃ni mítzi ock Bísſun ock Vicking paétton rankúnti, hwrít Saccheeman taan maranijto

nijto chíntika, matta Kaccheeus, mátta manúnckus mátta niſketij: ſuck vinckan Saccheeman, mátta quirútteme, mátta quijramen ſuhvvijvan chéko pijri Renáppi hátte, vickõmen horít hátte, horít Niſianus hátte, æppe ſuhwijvan hurit, mátta Kins chiſickωn.

För Biſkopar / predikanter och Lärare. 1. Timoth. 3. v. 2. 3.

LUTH.

En Biſkop ſkal wara oſtraffelig / ene huſtrus man / wakande / nychter / ſidug / gåſtgifware / lårachtig / ingen drinckare / icke bitter / icke ſnijken efter ſlem winning; vthan mild / icke trätoſam / icke girug / then ſitt huus wäl föreſtår / then lydige Barn hafwer med all åhrlighet / icke Nychriſten.

Chintika Saccheeman S. Pâvel rẽe, thaani ciútte malæckhíckan, thaan Timoth. parénack cap.

Jẽni Saccheeman chintika, chéko hœrít maranijto chintika, mochij nisla Víckan Saccheeman mochij, mochijrick jẽni, chéko maranijto thaani Amaræckhíckan, ock quijramen tijrue amalæckhickan. Konna, malæckhickan rẽe: Chijr mátta háppihaan taîman, taan Kopham thẽn.

S. Paulus 1. Timoth. C. 5. v. 17. 18.

Verſio. The andelige Föreſtåndare/ſom ſitt ämbete wäl föreſtå / ſkal man hafwa i dubbel heder / och them ſom arbeta i Skrifften / och beflita ſig om/ at lära andra then Boken. Ty Skrifften ſäger: Tu ſkalt icke band taga / til at igenlåta Munnen på thet ſtora diuret / ſom arbetar på then goda brödz Såden.

LUTH. The Präſter ſom wäl föreſtå / ſkal man hålla wara dubbel heder wärde/ mäſt the/ ſom arbeta i or-

det

det och lärdomen. Ty skrifften säger : Tu skal icke binda munnen til på oran som tröskar: Och en Arbetare är sin löön wärd.

Thaan Ebr. Atack nácha cap.

Tritæ chijr chirõna Saccheeman chíntika jõni chijre hωrítt Manéttos amarackhíckan, tijrue hátte, ock chijr matta bakíttan; ſuck tahottamen taîman, ock hatteeu, jõni Saccheemans Nooton.

Ebr. Cap. 13. v. 7.

Tänker på Edra andeliga Förmän the som hafwa förkunnat Eder then goda Gudz Boken/ I skolen icke förſkiuta them; Vthan heller älſka och gärna anamma och behålla ſamma Lärares Troo. Verſio.

Tänker på Edra Lärare / the eder Gudz Ord ſagt hafwa/ och efterföljer theras Troo. LUTH.

Chintika Saccheeman S. Pâvel Rẽe, thaani ciutte malæckhickan, thaán Corinth. Pæſkan cap.

Renáckot rẽe mochæærick Manetto, Kónna Saccheeman chintika, chéko pẽhω Wínckan malæckhíckan, Kotz matta ock mitzi, ock Bísſun hátte, úſka Vinckan malæckhickan.

1. Corinth. 9. v. 14.

LUTH. Så hafwer HErren ſkickat / at the ſom förkunna Evangelium / ſkola ock hafwa ſin Näring af Evangelio.

Thaan Galat. ciuttas cap.

Suhwijvan Renappi, chékω quijramen pæntore malæckhickan, úſka Saccheeman chintika, jẽni ock pææta rankúnti ſuhwijvan hωrítt chéko hátte, aéppe Saccheeman chintika, chéko tirue malæckhickan.

Galat. 6. v. 7.

LUTH. Then ſom vnderwiiſat war-

warder med ordom / han dehle alt godt med honom/ som honom vnderwijsar.

Taan mochijrick Saccheeman ; matta chíntika Saccheeman.

S.Paulus Taan. Rom. Atack nácha cap. rw̃e.

Suhwijvan renáppi, mochij maranijto, chéko mochijrick Saccheeman, jw̃ni ſittane rw̃e. Konna, ſuhwijvan chirw̃na mochijrick Saccheeman, hátte chijr úſka mochæærick mochijrick Saccheeman , Hocquæſſungs ock Hackings hw̃rit Manétto.

För werldzlig Öfwerhet.

Rom. 13. v. 1. 2.

LUTH.

Hwar och en ware Öfwerhetene / ſom wåldet hafwer vnderdånig/ty thet ár ingen Öfwerhet/vthan af Gudi.

Thaan Rheenus.

S.Pet. táni ciutte malæckhickan nacha cap.v.7.rw̃e.

Chijr rheenus, vickw̃men hátte aéppe chirw̃na Nitervus, aéppe hurit nitaato, ock pætton rankúnti Ãquææo Ráckans renáckot matta ſittane Ãquææo ſaminackot, Konna ock hw̃rit manetto, mátta bakittan chirw̃na chintika.

För giffta Mån.

1.Pet.3.v.7.

LUTH. I Mån boor når edra huſtrur med förnufft / och gifwer thet Quinliga kårilet (ſåſom thet ther ſwagaſt år) ſina åhro / ſåſom ock medarfwingom til lifſens nåd : På thet idra böner icke blifwa förhindrade.

Thaan

Thaan Nitærvus.

S. Pet. táni ciutte Amalackhickan Nacha cap. V. ciutte, rw̃e.

Chijr Nitervus tahottamen chirw̃na Rheenus, ock chijr maranijto, renackot chijre rhénus rw̃e, renackot Sara maranijto ſuhwijvan chékw Rhénus Abraham rw̃e, ock rw̃aenſe jw̃ni Rhénus Sacheeman, jw̃ni Kahæſſ Niſſianus chijr, ſinga chijr hw̃rit maranijto, ock chijr mátta renackot hwiſaſſe.

För giffta Quinnor.

1. Pet. 3. v. 6.

Hustrurna ware sina Män underdånige / såsom Sara war lydig Abrahå / och kallade honom Herre / hwilkens döttrar i wordne åren / om j wål giören / och åren icke så förfärade. LUTH.

Thaan Nw̃k ock Anna.

S. Paulus taan Epheſ. ciuttas cap. rw̃e.

Chijr Nw̃k ock Anna, matta maranijto chirw̃na

chirω̃na Nisſiaanus ſiringue, ſuck hatte chirω̃na Nisſiaanus, taan hurít ſuhwijvan maranijto ock taan Hocquaésſungz Vinckan Manéttos, hω̃rit Amaræckhíckan pæntω̃re, ock renackot jω̃ni hω̃rit Amaræckhíckan rω̃e: ſheu maranijto.

För Föräldrarna.

Epheſ. 6. v. 4.

LUTH. I Fäder/reeter icke edor Barn til wrede/ vthan vpföder them med Tucht och HErrans Förmaning.

Thaan Nisſiaanus.

S. Paulus taan Epheſ. ciuttas cap. rω̃e.

Chijr Nisſiaanus maranijto chéko chirω̃na Nω̃k ock Anna rω̃e, taani mochæærick mochijrick Saccheeman Hocquæsſung ock Hackings hωrit Manétto, Konna jω̃ni hurít; ſaminackot maranijto chirωna Nω̃k ock Anna, Konna jω̃ni ciutte chísbo Simockan, ſaminackot rω̃e æppe ſe hatte, Konna, Hocquæsſung ock Hackings Vinkan manétto, maranijto chijre ſuhwijvan urit, ock chijr thaan Rhoomo chickhæthani Hacking.

För

För Barn.

Ephes. 6. v. 1. 2.

I Barn warer hörige idra Föräldrar i HErranom / ty thet är rättwijst; Hedra tin Fader och Moder / hwilket är thet första Bod / som löffte hafwer med sig / på thet tig skal wälgå och blifwa lång lifwat på jordene. LUTH.

Taan Saccheeman Rhénus ock Saccheeman Nitervus.

S. Paulus taan Ephes. ciuttas cap. rw̃e.

Chijr Saccheeman, maranijto ock jw̃ni, taan chirw̃na chalebackſchétti Renappi, ock ſinkáttan chikittw̃n, taan chirw̃na chalebackſchetti, tritææ ock chijr hátte ciutte mochæærick mochijrick Saccheeman, taani jw̃ni mochijrick ſaminácko t Hocquæſſung, ock jw̃ni mochæærick Saccheeman, hw̃rit Manétto, matta, matta Kékw hwiſaſſe.

För

För Huusbönder och Mat-Mödrar.

Epheſ. Cap. 6. verſ. 7.

LUTH. I Herrar/giörer ock thet ſamma emot them/ (Tienarom) och öfwergifwer Trug/ wetandes/ at ock ider HErre är i himmelen/ och för honom är intet anſeende til Perſonen.

Thaan Chalebackſchetti Renappi.

S. Paulus taan Epheſ. ciuttas cap. rw̃e.

Chijr chalebackſchetti Renáppe, tahottamen maranijto Kékω chirw̃na Hacking Saccheeman rw̃e, aéppe mochijrick hwiſaſſe taani chirw̃na chikæ ſaminackot, renackot Chriſto, matta maranijto chirw̃na chalebackſchétti, renackot chirw̃na Sacchéman ſuck jw̃ni nææmæn, renáckot Renappi ſuck tahottamen matta. Suck renackot Chriſti chalebackſchetti, maranijto chéckω Hocquæſſung ock Hackings mochærick mochijrick Saccheeman vínckan Manetto tahóttamen, úſka chijrw̃na

rẽna chickhæ , æppe tahottamen. Chijr tritææ, chijr renáckot maranijto taan mochæærick Saccheeman hœrit Manétto, ock matta taan Renappi, pæntor chékœ hurít ſuhwijvan maranijto , jẽni hurit taiman úſka Sacchéman vínckan Manétto, chékœ únnar chalebackſchétti , unnar Saccheeman.

För Tienſte-Folck.

Epheſ. 6. v. 5. 6.

I Tienare/ warer hö- LUTH.
rige idrom lekamligom Herrom med räddhoga och bäfwan/ vthi idor hiertans Enfaldighet / ſåſom Chriſto. Icke tienandes allena för ögonen / ſåſom menniſkiom til willia ; vthan ſåſom Chriſti Tienare / giörandes thet Gud wil/ vthaf hiertat / med wäl-

wålwiljoghet. Låter eder icke tyckia at j tienen HErranom / och icke Menniskiom / wetandes / at hwad godt hwar och en giör / thet skal han igen få af HErranom / ehwad han år tienare eller frij.

Than Nitervus, chékω mátta Rhénus hatte, Kónna Rhénus anckaropp.

S. Paulus tani ciutte Amaræckhickan', parénack cap. rw̃e.

Renackot Nitervus hurit ock matta pijri Rhenus æppe ſe hatte, jw̃ni Nitervus, ſuhwijvan Nooton hátte taan Hocquæſſung ock Hackingz hωrit Manétto, ock maranijto chintika Zeû Boquickan ock chiſchvicking. Konna, Nitervus puróque mattarutti, Konna renáckot Ãquæo chickhæ anger.

För Enkior.

1. Timoth. 5. verſ. 5. 6.

Thet

Thet år en rått Enkia/ som eensam år/ then sitt hopp sått̊er til Gud / och blifwer altijd i Bön̊er och åkallan natt och dag. Men then som lefwer i wälluſt/ hon år lefwandes d̊öd. LUTH.

ThaanSuhwijvanRenappi.

Chintika Saccheeman Matth. taani haas Cap. rw̃e.

Suhwijvan chékω chijr tahottamen, Renáppi maranijto chijre , unnar maranijto chijr ock Renáppi , Konna jw̃ni hatte ſuhwijvan chisbo Simockan ock mochijrick Sacchéman chíntika.

För menige Man.

Matth. 7. v. 12.

Alt thet j willien Meñiſkiorna ſkola giöra eder / thet giören j ock them. Ty thetta år Lagen och Propheterna. LUTH.

Renác-

Renáckot ſuhvvijvan Renappi rw̃e, chéckv mattarutti hátte maranijto.

OVinckan hωritManétto, Hocquæs-ſung ock Hackings mochæærick mochijricĸ Saccheeman, nirωna Nw̃k, chirw̃na Tahottamen ſheeu chijr hatte, ock mátta tarásſi, chijr matta ſixi ſiringue, ock mátta apítzi bakánta, ock úſĸa chirw̃na mochæærick mochijrick Tahottamen, chijr bakittan, ſuhwijvan nirw̃na matætt ock mattarútti, Kékω nijr hátte maranijto, nijr ſuhvvijvan Renappi, hátte (ſevarænda) mattarutti maranijto, æppe nirw̃na Nw̃k, ock Anna, nijr Renáppi hatte matætt ock ſimáckot maranijto, ock maranijto, Kotz chijr ſiringue mochæærick, chijre hw̃a nijr hátte matæt ock mattarútti maranijto. Ach, matta chijr tritææ, nirw̃na mattarutti, chékω nijr ſuhvvijvan Renappi, hátte maranijto, ſuck O Hocquæs-ſung Nw̃k, qui ſixi chijr tahottamen nijr Renappi, chirw̃na Kalebackſchetti Niſſiaanus, Kónna nijr mochijrick ſevarenda hátte. Hícka, nirw̃na móckæærick mochijrick Vinckan Saccheeman, taan chirw̃na Rωænſe ſaminackot Saccheeman, taiman nijr uſĸa ſuhvvijvan manunckus, ock ſinkattan ſuhvvijvan manunckus nirw̃na, ckéko matætt ock mattarutti nijr hatte maranijto, Taan chijre Niſſiaanus, JESUM CHRISTUM, nirw̃na Saccheeman, Kitzi.

En Almänneligh Skrifftermåhl. LUTH.

BArmhertige GUD och himmelske Fader / på hwilkens Barmhertighet är ingen ände / Tu som äst tålig / långmodig / och af stora nåde förlåter alla mißgerningar / öfwerträdelser och synder / Wij hafwe / (ty wårr) syndat med wåra Fäder / wij hafwe mißhandlat / warit ogudachtige / och förtörnat tig / tig allena hafwe wij syndat / och illa giort för tig. Men tänck doch icke på wåra förra mißgerningar / förbarma tig öfwer oß snarliga / ty wij äre fast ålendige wordne. Hielp oß Gud wår Frelsare / för tins Namns åhra skull / frels oß / och förlåt oß alla wåra synder / genom tin Son JEsum Christum wår HErra / Amen.

I ORA.

ORATIO DOMINICA
Lingua VIRGINIANA,

Ex Bibl. Virgin. Cantabrig. Nov. Angl. 1663.

NOoshun Keſukquot, Quittiana tamunach Kooweſuonk. Peyaumooutch Kukke tusſoo tamoonk. Kutte nantamoonk nen nach ohkeit neane Keſukquut. Numme et ſuongash aſekeſukokish asſamaijneau yeüyeu keſukod. Kah ahquontamaj inneau numat cheſeongash Neane matchenehu queagig nuta quonta mounnonog. Ah que ſagkom pagunainnean en qutchhuaonganit. Webe pohquoh Wusſinean wutch machitut. Amen.

ORA-

ORATIO DOMINICA

Lingua CARAIBICA

Insularum American. Ex Catechismo Caraibico P. Raymundi Breton, Auxerræ 1664.

KIoúmone titányem oubécouyum, santiquet ála eyéti. Nembouílla biouboutoumali--bátali. Maíngattê catouthóattica ayéoula tibouic monba cachi tibouic bali oubécou. Huerébali im-éboue bimále louago lica huéyou icoígne. Roya--catou--kia--bánum huénocaten huiouíne cachi royaouábalinhiouíne innocatítium ouáone. Aca menépeton-ouahattica toróman tachaouonnê têbouíroni. Irheu chibacaíquet a--báoua touária toulíbani, hanhan--catou.

HERRANS Böön.

FAder wår som åst i Himblom. Helgat warde titt Namn. Tilkomme titt Rijke. Skee tin Wilie / såsom i Himmelen / så ock på Jordenne. Wårt dageligit Bröd gif oß i Dag. Och förlåt oß wåra skulder / såsom ock wij förlåte them oß skyldige åro. Och inled oß icke i Frestelsen. Vtan fråls oß ifrån Ondo. Ty titt är Rijket / Machten och Härligheten i Ewighet / Amen.

Wålsignelse /

HERREN wålsigne oß / och beware oß. HERren vplyse sitt Ansichte öfwer oß och ware oß nådelig. HErren wände sitt Ansichte til oß / och gifwe oß en ewig Frijd. I Namn Faders och Sons / och thens Hel. Andes /

AMEN.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [154] - 132

VOCABULARIUM BARBARO-VIRGINEO-RUM.

Additis passim locutionibus & observationibus Historicis brevioribus ad linguæ pleniorem notitiam.

ANNO M DC XCVI.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [155] - -

VOCABULARIUM
BARBARO-
VIRGINEO-
RUM.

Additis pollinx locutioni-
bus & observationibus Hy-
eris Gregoriibus ad Virgas pleris-
que modernas.

ANNO M DC XCVI.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [156] - -

De Deo, Cœlo & Temporibus.

MAnétto. Gud/ Ande/ Engel.
Manetto Nw̃k. Gud Fader.
Manetto Nisſiaanus. Gud Son.
Chintika Manetto. Gud then H. Ande.

Pæntor chijr : jw̃ni Manétto, matta nácha Manétto; ſuck, ciutte Manetto, hátte taani chichæ. Thetta ár ſå til förſtåendes/ at ſamma Gud/ icke ár tree Gudar/ vthan/ en Gud i warelſen.

Mochæærick, mochijrick hørit, ock Vinckan Manetto. Then máchta ſtore/ gode och nådefulle Gud.

Quinætzi ſuhvvijvan manotuttut maranijto. Then ſom ár ſå wijß och förſtåndig/ at han kan giöra máchta konſteligit alt hwad han wil.

Hørit Manétto. Good Engel.
Manunckus Manétto. Ond Engel.
Hócque, Hocquaésſung. Himmel/ Lufft.
Mochijrick Hockung. Then ſtora Boningen (himmelens boning.)
Hocquæsſung oromat hátte. Himmelen ár långt ifrån oß.
Hocquæsſung mochæærick hørit, ock mochæærick ſaminackot. Himelen ár máchta liuflig och ſkiön.

Hockockque. Måln / Skyy.
Hockóckque Vopáck. Hwitt Måln.
Hockockque nélkæg. Swart Måln.
Chisfogh. Sool.
Chiſchvickhe. Dag.
Nippe Chísfogh. Måne / Tungel.
Boquickan. Natt.
Aránck. Stiernor.
Kuun. Snöö.
Kuun pævvo. Thet snögar.
Súckra. Rägn.
Suckrat. Thet rägnar.
Suckrat mochijrick. Thet rägnar hårdt.
Tancketitt ſuckrat. Thet rägnar ſackta. Duggar ſmått.
Pajáckok. Dunder.
Pajáckok pævvo. Thet begynner at dundra.
Schäckhan. Wäder / Bläſt.
Mochijrick Schäckhan pævvo. Thet kommer ett hårdt wäder. Sådant hårdt wäder kallas en **Trawaat** / hwilket är en wäderyl / ſom kommer med itt ſwart blått måln / och förer kull Ekarna i Skogen ſom äre tree famnar tiocka / ſamt Skeppen vppå haſwet.
Kattæen. Uhr.
Chiſchvicke, æppan. Dag.
Boquickan. Natt.
Ciutte æppan. En Dag.
Apitzi Apóngo. Thet blijr ſtraxt dager.
Apongor. I Morgon.
Niſochkenácka. I Öfwermorgon.

Oróck-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [158] - 136

Oróckquæ. I Går.
Sittbock. Affton.
Sættbock, Sippáhe. Om Morgon bittida.
Oroquíckan. I Morgon quáll.
Oroquícke. Middag.
Apítzi piſcheeo. Thet blijr ſtraxt mörckt.
Sichkongor, Sícquangh. Warm.
Mætzi Hócquem. Thet blijr wacker tijd / ſoñarlijkt.
Hvvijnaminck. Sommaren.
Níppenæ. Midſommar.
Uránda. Warmt / hett.
Nijr uránda hátte. Jag är warmer.
Takócko, Takockque. Höſt.
Kintz Takócko. Thet lijder åth höſten.
Kintz Taróxo. Thet blijr myckit orent.
Suckra mochijrick pævo. Thet kommer longſamt rägn.
Hurit Takócko Scháckhan. Wackert höſtewäder.
Rhoongor, Sijkongor. Winter.
Thævo. Kalt.
Dakótze Rhoongor. En kall winter.
Dakotze. Kalt.
Nijr dakotze. Jag frys.
Tænda. Eld.
Jõni tænda mochijrick uranda pætton. Thenna elden gifwer myckin warma ifrån ſig.
Ciutte chiſchvickan. Dag och natt; ett dygn.
Haas Kucknuckhácki. En Weka.
Ciútte chíſſogh. En månadz tijd.
Uſka Rhomo. Många åhr ſedan / longoſedan.

De

De Homine & ejus Partibus.

Renappi. Menniſkia.
Jũs. Kropp/ Kött.
Chícko. Siál.
Chickhícke. Lefwa/ſtundom tages thet ock, för Siálen.
Hwijl, Wijr. Hufwud.
Mock. Blod.
Mijrack. Håår.
Hackalau. Ánne.
Hwitangaa. Nacke.
Schinck. Óga.
Niſa Schinck. Bágges ógonen.
Wikijwan. Náſa.
Híttaock. Óra.
Chriſtau. Hóra.
Chriſtau, nijr apitzi oráti muckan, Hór/ jag wil rátt nu hálla itt taal.
Tũn. Munn.
Siættωn. Láppar.
Wichtũn. Skágg.
Wippit. Tand.
Manaénnu. Kindbeen.
Mamaumanar. Ógnebryn.
Hijrano. Tunga.
Hucque. Haka.
Quekángan. Hals.
Kuntackan. Strupa.
Pωhω. Roopa.
Nach, Álænſkan, Laénskan. Hand.
Theromángan. Arm/ ófwerleden på armen.

Hwiſ-

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [160] - 138

Hwisſquan. Armboga.
Onáck. Nedra dehlen på armen / ifrån armbogan til handen.
Wíckan. En fambn.
Hopokan. Rygg.
Hutucki. Axlar.
Thorhai. Bróſt.
Chitto, Kitte. Hierta.
Tritææ. Tánckia.
Kotz chijr mochijrick Krinkω̃men tritææ. Hwij áſtu ſå i diupa tanckar.
Jωnáckan. Bróſt/ miölk.
Hwattei, Nωttæſſungh. Buuk.
Room. Låår.
Hickquockan. Been.
Hoquijran. Tiocka benet.
Siææt. Senor.
Hoppæœock. Ådrar.
Zijt. Foot.
Hícchas. Nagel.

De Sexu.

RHenus. Mann.
Ãquæo. Qvinna.
Nitærvus. Huſtru.
Hiruſſus. Gammal Mann.
Hauſis, Hauſiſſe. Gammal Qvinna.
Nω̃k. Fader.
Anna, Kahæſſ. Moder.
Mæmyndet. Liſte Barn.

Niſſiaa-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [161] - 139

Nisſiaanus. Son / Dotter.
Pinættæt. Goße / Pilt.
Âquættæt. Pijga / Dotter.
Nijlon. Fáſtemó.
Hisſimus, Nijlum. Broder / Syſter.
Rúnkaſis. Slächt.
Dángus. Swåger / Swägerſka.
Pwróquæ. Skókia.

De habitu Corporis externo.

Wópe Quijvan. Hwitt kläde / lakan / ſkiorta.
Sakock quijvan. Kiortil.
Quijvan táckquin. Kläde ſom the Barbarer hafwa om ſig.
Hââs táckquin. Skinn ſom the Barbarer ha om ſig.
Hââs. Huud / Skinn.
Kackwn. Strumpor.
Síppack. Skoor.
Nõttas, Nœttæſſung. Pung / lijten poßa.

De Natione, Statu & Officiis.

AKoores. Swänſke.
Senaares. Ängelſke / Tyſkar / Holländare.
Akoores nitaato ajuttamen, The Swänſke äre gode Krigsmänn.
Sacchéman. Herre / öfwerman.
Sacchéman chintika. Ändelig Man / Präſt.
Machijrick Sacchéman Chintika. Biſkop.

Mochij-

Mochijrick Saccheman. Wärldzlig höög Herre / werldzlig Öfwerhet.
Mochæærick mockijrick Sacchéman. Högsta Regent.
Siríngue Saccheeman. Stráng Öfwerhet.
Vínckan Saccheeman. Nådig Öfwerhet.
Hœhætaa, Hœ̃a. Allena.
Saccheeman mátta niſkętij. Gifmild Öfwerhet.
Quinaétſi nitáto. Then ſom ár myckit konſtrijk til at giöra en ting / ſå at ingen öfwergår honom.
Chalebackſchaétti. Fattig / tiggiare / tienſtedráng / tienſtepijga.
Chícke. Han lefwer.
Minamærſo. Siuk.
Anckarop. Dód.
Hacking taato. Begrafwen.
Matta nijr minamærſo. Jag ár friſk och ſund.
Nijr minamaſſo. Jag ár ſiuker.
Nijr nickhícke. Jag har good hálſa.
Quirutteme. Tráta / kijfwa.
Ajutte. Fóra krijg / órliga.
Ajutte mattáque. Enwijges kamp.
Specie Renappi. En wederlijk.
Mattapping. Sitta neder och hwijla.
Táppin. Sitta.
Pack. Gráta.
Krickſe. Lee.
Sevaraénda. Bedröfwat.
Mochijrick ſevarænda hatte. Wara myckit bekymrad.
Pockquijra. Tröttet.

De

De Domo & ejus requiſitis.

Wickω̃men. Huus.
Wíckching. Bygning/ koija/ boning.
Hóckung. Hóóg bygning/ himmelen.
Rackans. Skålar/ faat.
Nephoones. Skedar.
Paxíckan. Knijf.
Tamahickan. Yxe.
Huperénna. Hacka.
Masſappi. Koraller/ ſteenpärlor/ ſom äre glaſerade eller målade.
Étzkans. Nåål.
Parakíckan. Bóßa.
Aruns. Pijlar/ kulor.
Máhares. Hullingen ſom ſitter i ändan på pijlen.
Apiſackan. Bågeſträng.
Quijvan. Kläde/ Lärefft/ frijs.
Wópe, Wopæk. Hwitt kläde.
Woope Quijvan. Hwitt lärefft/ ſkiorta.
Mæckhhchæck. Rött.
Maéckhhchæck Âquijvan. Rött frijs/ rött kläde.
Cavínn. Säng/ liggja.
Catúnga. Sofwa.

De Requiſitis Domûs.

Sijs. Mehr.
Matta chijr ſijs cattunga. Soof intet mehr nu.
Hóckung pæwo. Stat vp.

Hóc-

Hóckung pæwo ſixi. Stat vp ſnart.
Hácking taan. Gak neder vth fór trapporna.
Darraſymi, Rattſimo. Drómma.
Mamantickan. Speel.
Malæckhíckan. Book.
Aamaræckhickan, Mamaræckhickan. Breef/Book/ Paper.
Gõs. Spijk.
Hopíckan. Bóßa.
Puncк. Kruut.
Háchi. Stofft.
Taénda. Eld.
Mochijrick taénda. Stoor eld.
Tancкetitt taénda. Lijten eld.
Sanckhíckan. Eldföre.
Hopóckan. Tobakspipa.
Hurit Siſcко Hopockan. En wacker Leerpipa; the Barbarer gióra tobakspipor / af rótt/guult och blått leer / ſom i *thet landet finnes myckit fijnt.*
Huritt *Aſaénn* Hopóckan. En wacker ſteenpipa. Ty the Barbarer gióra ock Tobakspipor af hwijta/ grå / gróna/ bruna / ſwarta och blå ſtenar/hwilka finnas ſå blóta / at de kunna med knifwen táljas / och deraf gióras pipor til en half alns lángd.
Máhales. Flinta.
Kiſkhíckan. Breed yxe.
Sinnus. Kittil.
Wickhanim. Kooka.
Suckhóckan, Lijm.
Chirãkha. Band eller reem ſom man binder med.

Tack-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [165] - 143

Tackcheene, Lát vp dören.
Caphan, Lát igen dören.
Tancketitt Skijk. Smått gråäß eller hö.
Maranijto tácKhan. Hugga hwed.
Pæet táckhhan. Bär hijt hweden.
Maranijto taénda. Giör en eld.

De Aquis.

Bij. Wattn.
Mochijrick Bij. Stora sión.
Tancketitt Bij. En lijten sió.
Sitemésſung. Siöſtranden.
Sippúsſing. En kijl / in lopp / inſtröm.
Tamáckhan. Floden / når watnet faller 6. tijmar vpp.
Hickan. Ebben / når watnet faller 6. tijmar vth igen.
Sáckhang. Blåſt.
Mochijrick Sackhang Bij hátte. Thet är ſtor ſtorm på sión.
Mátta Sáckhang Bij hátte. Thet är ſtilla lugnet på sión.
Wíſacka. Bäſkt / bittert / ſtarkt.
Wíſacka Bíſun. Starkt öhl / dricka.
Mochæærick, Wíſacka Biſun. Brännewijn.
Nijr mátzi Ana mochijrick Bij. Jag wil fara sió-wägen.
Matta nijr jõni Aana. Mig lyſter intet then wägen.
Síſko. Leer.
Máckæck Síſko. Rödt leer.

Wopæck

Wopæck Sisko. Hwitt leer.
Neskæck Siſko. Blådt leer.

De Brutis Reptilibus.

TAmaaque. Båfwer / ſkinn.
Tymmæ. Ulf / warg.
Tymmæ Hææs. Warg-ſkinn.
Hóckus. Råår.
Sijmamis. Kaneel diur.
Nahanum. Aßpann.
Nahanúm hææs. Aſpaans ſkinn. Seer vth ſom warg-ſkinn / men ár til ſtoorleken mindre.
Húnnekijk. Utter.
Hwijningus. Mynck. Seer vth ſom foder Sablar.
Hanícquai. Ekorn. Finnas twánne ſlag / gråå och ſwarta / men inga röda.
Kwskus. Swijn.
Hokook. Orm.
Hoppæck. Maſk.
Damáſkus. Råtta / desmans ſkinn.
Arúm. Hund.
Kræænamen Arúm. Hålt faſt hunden.
Képton Arúm. Bindt hunden.
Hartõ. Hiort.
Pæmyy, Hwijs. Fett / talg.
Mackh. Biörn.
Manúnckus mochijrick Síngwæs. Then onda ſtora Kattan / eller Leijon.
Sinquættæt, Singvæs. Loo / Katta / Leijon.
Singues Hææs, Sinquættæt Hææs. Looſkinn.

Mochijrick Sinquættæt Hææs. Leijonhuud.
Mackh Hææs. Biörnhuud / ſkinn.
Nijr pætton máramen Hartõ Hææs. Jag bär med mig til at ſälja hiortehudar.
Chéko taíman. Hwad wil tu hafwa igen.
Quijvan aétticke. Hälſt wil jag hafwa kläde.
Matta âquijvan hatte. Jag har intet kläde.
Chéko. Hwad då?
Sínhws ock râpe quijvan. Jag har en kittil och hwitt läreſft / eller en ſkiorta.

De Piſcibus.

LAmææs. Fiſk.
Haamo. Sill / then ſtora Sillen.
Haamæs. Then ſmå Sillen.
Túlpa, Turpa. Skölpatta.
Mamaare, Dwalt. Ett ſlags Fiſk / ſeer vth näſtan ſom Lax / men icke ſå ſtoor och rödachtig innan ſom Laxen / vthan har hwitt kött.
Hvvíſſamick. Dickop; ſeer vth ſom Laakar / och är näſtan ſå ſtoor / Men har tunt och bredt hufwud och munn / liika ſom en Simpa. Han har en long hwaß tagg på hwardera ſijdan om munnen / hwaßa ſom Sylar. Har blötare kött än lakan / och är icke myckit benug.
Tzáckamææs. Ål. Ther finnes icke många ſtoora Ålar / vthan ſmå / och näſtan torrachtige.
Merættæ. Kräfweta.
Kakickan. Abbor.
Maéckæck Skinck. Nödöga eller Mört.

Paélkon

Paéſkon Skinck. Nije ögon eller Neijonögon.

De Volatilibus.

Sõræus. Fogel.
Kínthω. Flyga.
Sickenem. Kalkoon/ Hönß.
Wooæ. Ägg.
Homijmi, Mijmi, Kaak. Dufwor.
Cahaak. Gåååß/ gäß.
Hvvijquinck. Ander.
Pomúttamen Hvviquinck. Skiuta Ander.
Skeenach. Traſt.
Mæræck. Gråå.
Mæræck Kaak. Grå Gäß.
Waépæck Kaak. Hwijta Gäß.
Mochijrick Wópæck Siorens Kaak. En ſtoor hwijt Fogel / ſeer vth ſom en ſtoor Gåååß / eller Swaan / ſom ther å orten wankar både Winter och Sommar.
Turr. Swaan.
Taræcka. Tranan.
Mochijrick maéræck Siorens. Then ſtora grå fugelen eller Tranan.
Áhas. Kråkan.
Manúnckus Ahas. En ond Fogel / Korpen.
Skappe. Åål Kråkan.
Tzáckamææs Aahas. Är en ſwart fogel / ſå når twå gångor ſå ſtoor ſom en Änd / och har ſådant Nääf / och halſen lång och ſmaal / duger intet för en Chriſten at äta. Han kallas Åål Kråka/

therföre at han vpswälger smala små ålar / och wistas förthenskull mäst wijd watnet / som något strömt är.

Skeenack. Trastar. Tanketitt manunckus Siorens. Små onda foglar / eller Magüs Tiufwar. The äre swarta och hafwa en röör rand vppå wingarna; Och äre the lijtet större än Swalan / nästan som Trastar. The flyga skocketals / och ther en flyger neder / ther slå the sig alla ihoop neder. The äre snåla på then Landz-Säden som kallas Magijz, alt ifrån thet hon går i Ax / och in til thes hon om höjsten in bärgas; Therföre kallas the ock Magijs-tiufwar.

Moopes. Loom.

De Rebus Sylvestribus.

HÁcking. Skoog.

Ooromat Hácking nijr taan. Jag går längt bort i Skogen.

Skækkung. Röör och hwaß som wäxer wijd Siöstranden.

Hættog. Träå.

Chũ. Tall Träå.

Sikáttag. Een.

Sijmi Táckhan. Walnöte-Träå.

Tackquiménsi. Swart Nötebom.

Nackin Táckhan. Ek.

Sálltenbras. Longa trän / som hafwa gröön barck / och äre wälluchtande.

Táhkan. Hwed.

Quisk-

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [170] - 148

Quiskhaamen Tahkhan. Hugga hwed.
Tappanáckhan. Spånor.
Néckeck. Barck.
Háckking. Jord.
Skijk. Gråås / som är och myckit i Skogen / grofft och högt.
Aana. Wåg.
Púmska. Gå sachteligen.
Schameera. Löpa.
Mochæærick Schaméra. Löpa hårdt.
Undaque Aana jõni Aana. Then ther wågen.
Hacchiháckan. Plantera.
Hacchicháckan jaéſkung. Plantera Magijz, som är Landsens egenteliga Sååd.

De Aromatibus.

Mamantíckan. Perſſker / Plommon.
Mamantíckan takhan. Perſiker eller Plommon tråå.
Schúntach. Pomponer / pumpor.
Shijtamen. Water-Lemoner. The åre trinda som en wäderbåll. Åre kalla innan som ys / ſöta och myckit safftfulle. Brukas moot then ſwåra hettan om Sommaren / ty the ſwalka och ſläcka torſten.
Sikáttag mijn. Eene bäär.
Opijmi. Caſtanier.
Symi. Waalnötter.
Hvirõmæ. Wijndrufwor.
Mijn, Mijne. Kierſebäär.

Skippo. Palsternackor/ Morrötter / och andra rötter.
Jésquem, Jaésskung, Magijz. Turkiskt hwete.
Nackin. Ollon. Ekarnas frucht.
Hoppenââs. Rofwor/ löök/ och andra trinda rötter.
Nõpon, Nœpõring. Schåta ock Siaata. Tobak.
Asfaén. Gråsteen.
Asfisko. Swart eller blööt steen.
Happihaan. Träå eller reep.
Aritt. Thet som intet är starkt.
Woonse. Glömma bort.
Mijrikon. Byta.
Chijr pomuttamen, ætticke baarham. Tu wil gå och skiuta / men thet lärer slå feelt.
Hicka oraaton ûnnar. Giöm wäl / förwara thetta.
Nijr rõe Kitzi. Jag säger sant.

Hocquaésfung ock Hackingz mochæærick mochijrick Saccheeman hõrit manetto hõha mochæærick krinckõmen mochæærick tritææ, ock manotúttut fuhvvijvan maranijto. Himmelens och jordenes HErren Gud allena / han skådar wijda omkring / giör altsammans wijsligen och wäl.

COLLOQUIA.

Nõe ítta. Kom hijt.
Chéckœ taîman. Hwad wil tu hafwa.
Kónna nusque téroah. Jag säger så ellieſt.
Taan Kõmæn. Hwadan kommer tu.
Utarijo Ooromat. Longt bort ifrån.

Chéko

Chéko pætton. Hwad bär tu med tig.
Jõs pætton mochijrick. Jag bär kött med mig som är godt.
Kékω taiman. Hwad wil tu hafwa therföre.
Zæband aétticke. Til äfwentyrs penningar.
Mijrikon. Wij wilje byta.
Kékω Kommijre. Hwad wil tu gee igen.
Âquijvan. Kläde. Paxickan. Knijf. Tamahickan. Yxe.
Chékω Rωænse. Hwad heter thet.
Matta nooto. Jag weet icke.
Tacktaan. Hwart går tu.
Natahwírsi. På Jacht.
Taan Atáppi. Hwar är bågan.
Wicking hatte. Hemma i mitt huus.
Pomúttamen chijr. Wil tu skiuta.
Pæt jõs. Wil tu låta mig få köttet.
Maramen. Jag wil kiöpa af tig.
Máh. Sij ther är thet.
Mátta hõrir. Thet är icke godt.
Mattarutti. Thet duger platt intet.
Kotz mâtta bachíttan. Hwij kastar tu icke bort thet.
Kijpatz. Ja/ rätt som tu säger/ som tu förstår.
Mátta nijr sinkáttan. Neij/ jag giör thet intet.
Kotz mátta miraana. Hwij geer tu icke bort thet.
Maramæn. Jag wil sälja.
Mátta chéko maramen, Thet är ingen som wil kiöpa.
Aétticke. Hoo weet.
Narráhvvo rankúnti. Jag skänker tig thet.

Chéko nijr mijre. Hwad ſkal jag gifwa tig igen.
Chææk Skomerijne. Jag ſkal gifwa tig penningar/ eller Zæband.
Nânnar, Nænnar. Nått ſå.
Sijs chekitti. Något lijtet mehr.
Mátta hattévv. Jag har intet.
Tanundin. Hwar ſkal jag tagat.
Pææt. Få hijt.
Pææt mitzi. Gijf mig åta.
Pææt Bisſun. Gijf dricka.
Kôtz. Hwarföre.
Kónna. Therföre.
Nijr mátzi. Jag går bort.
Tacktaan. Hwart.
Romúngue. Stijga vthföre/ gå långt ſin koos.
Sínga æmpaa. När kommer tu igen.
Rωongor. I Winter.
Sijkongor. I Wåhr.
Apongor. I Morgon.
Niſochkenácka. I öfwermorgon.
Matta nijr tappin. Jag har intet tijd at ſittia.
Happi. Töfwa.
Apitzi tarasſi. Thet blijr ſtraxt alt.
Suhvvijvan. Allt ſlått.
Pijri Simockan. Språåk/ ſamtaal.
Séu, Saévvi. Altijd.
Kotz matta. Hwij icke.
Atticke chijr nitáppi. Äre wij icke gode wänner.
Mochij apitzi. Straxt ſkal tu få.
Rωκſi. Skåra ſönder.
Rωκſi poωn. Skåra ſönder brödet.

Keene

Keene, Keene. Myckin tack / tacksäijelse.
Hiω mátzi. Jag går bort.
Mochij matzi. Gack i frijd.
Itta ikale. Gå förvth.
Mætzi næmæn. Thet är bortkommit.

Nitappi, chékω pijri hatte? Gode wän/ hwad har tu mehr för wahrur.

Maramæn ock. Wiltu sälja.
Kotz matta. Ja huru då.
Punijto. War stilla.
Pævvo apongor. Kom igen i morgon.
Qui sixi pævvo. Kom snart igen.
Sixi, Sixi. Fort/ hastigt.

Nijr pæt chijre jω̃ni rankunti. Jag geer tig thetta för intet / doch så at tu skalt gifwa mig något igen.

Keene itta, nijr pæt jω̃ni nutsκω. Stoor tack/men jag skänker tig thetta igen / och begiärer inga igengåfwor.

Apitzi pævvo. Komma strax.
Bakanta chéko. Slå någon.
Chichitto. Bannas.
Chijr zéu chickitton. Tu låter aldrig mål.
Rω̃a Kitzi. Säija thet sant är.
Nitaato. Kunna wäl en ting.
Nitaato Mosiuttamen. Kunna wäl jaga.
Nitaato quijramen lamææs. Kunna wäl fiskia.

De

De Numerandi modo.

Clútte.	1.
Nisſa	2.
Náha	3.
Nævvo.	4.
Pareenach.	5.
Ciuttas.	6.
Nisſas.	7.
Haas.	8.
Paéſchun.	9.
Thæræn.	10.
Atack Kiutte.	11.
Atack Nisſa.	12.
Atack Náha.	13.
Atack Naéuwo.	14.
Atack parénach.	15.
Atack ciuttas.	16.
Atack Nisſas.	17.
Atack Haas.	18.
Atack Pæſchun	19.
Nisſinacke.	20.
Nisſinacke ciutte	21. &c.
Ciutábpach.	100.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [176] - 154

VOCABULA MAHAKUASSICA.

THe Hedningar som kallas Mahakuasser boo 12. Mijl ifrån de la Ware Revieren, och vmgås dageligen med then Swänska Colonien, hwareſt the kiöpſlaga frijs/kittlar/ yxor/ knijfwar/ ſpeglar/ och ther emot gifwa ſkinn wahror af Båfwer/ ſwarta råfwar/ och Fiſkiare/ hwilket är ett ſlags ſkinn ſom Sablar/ men af längre håår/ ſom med ſilfwerfärgade hår inblandade äre. Theße Mahakuasſer äre ett ſtrijdbart folck/ ſåſom och *Johannes Megapolenſis* Predikant därſammeſtädes/ vthi ſin *Beſchrijvinghe van de Mahakuaſſe Indianen*, gedruckt tot Amſterd. 1651. p. 43. om them förmåler

måler : De Inwonders alhier te Lande zijn tweederley ; 1. Chriſtene, immers alſo genœmt, 2. Indianen. Deſe zijn alhier by ons wederom twederley, 1. Mahakiubaas, ofte gelijk ſij har ſelven nœmen Kajingahaga, 2. Mahakans, anders genaemt Agotzagena. Deſe twee Volckeren hebben verſcheyden ſpraeck, die gene gemeynſchap med elck-ander heeft, als Duyts en Latijn : deſe hebben voor deſen grooten Oorlog tegen malkanderen gevoert, maer na datte Mahakanders door de Mahakobaaſen zijn t' onder gebrocht, hebben ſij vrede met malkanderen, en die over-wonnen zijn, moeten aen den anderen jaerlicx contributie op-brengen ; tuſſchen deſe beyde ſoorten der Indianen wonen wij, en ſy uyt haer Lant by ons kommende, ofte wij tot haer, doen ons alle vrientſchap. De principale Natien van alle Wilden en Indianen hier omtrent daer wy meeſt mede omgaen, zijn die Mahakuaas, die

alle

alle andere Indianen hier-om-leggende onder contributie hebben. Deſe Natie heeft een ſeer beſwarelijcke ſpraeck, en valt my mœyelick om te leeren, om met haer eens grondig te mogen ſpreecken en predicken. Alhier is geen Chriſten die haer ſpraeck grondig verſtaet; Die alhier lange gewoont hebben, konnen wel een gau-diefs praetje maken, om met haer de Coop-handel te drijven, maer den gront vande Tale verſtaen ſe niet.

Förthenſkul effter wår Autor hafwer jämwål lemnat ett lijtet Vocabularium på thet Mahakuaſſiſke Språket/ har man welat thet här införa och tillåggia/ til at wijſa den åthſkilnad ſom är emellan theſſe twånne ſammangräntzande Folcks Språåk.

Itæætſin. En Mann.
Achonhæffti. Quinna.
Jáſe. Swåger.
Generââ. Good Wån.
Agændeero. Wij åre gode Wänner.
Iihadææro. Min ſynnerlige gode Wån.
Otzkaénna. From/good.
Zatzioore. Kooka.
Orócquæ. Kött.
Mnádra, Canadra. Bröd.
Onæſta.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [179] - 157

Onæſta. Säd eller Magijz.
Oneegha, Caneega. Watn.
Canequáſſa. Dricka.
Tzátzic. Sitt och hwijla.
Siſchijro. Äta.
Náhha. Ja.
Honan jaijvo. Jag är mätt.
Tæsta. Neij.
Hijr. Ja. Hisl. Du.
Gáija. Har tu.
Hijvve. Andra ſaker.
Tésta gáije. Jag har intet.
Ahghââra. Är the Barbarers penningar / hwilka äre ſtenar giorde af bruna och hwijta Oſterſkaal / och vptrådde på tråård / ſom the kalla Zæband. Vthi kiöpmanſkap och handel vthmätas the fambnetals / och giälder hwar fambn 5. Hollandſke Gulden ; beräknat 4. ſtenar för hwar ſtuyver. Doch äre the brune ſtenar i högre prijß; emedan en hwijt-ſteen är i ſamma wärde ſom ett öre kopparmynt / men en bruun ſteen / är til valeuren 1. öre ſilfermynt.
Skajaano. Fiſkiare Skinn / ſee vth ſom Sabbel / och äre dyrbare.
Sandergarjaago. Bäfwer.
Saddahvvijnhæ. Utter.
Kanjooga Ajung. Biörnhuud.
Hrŵha. Ulfzhuud.
Síſhw. Räf.
Skáirwha. Kalkoon.
Háque. Skinn.
Kajúnckeke háque. Swarta ſkinn.

Kaatzie.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [180] - 158

Kaatzie. Kom hijt.
Avarunſi. Stoor tack.
Zatznœri. War ſnaar.
Achóxa. Straxt.
Kareenach. Knijf.
Kátzera. Kläde.
Ænjœ̃za. Skiorta.
Khaalis. Strumpor.
Kahœroonta Karœ̃da. Bóßä.
Kazeequara. Wärja.
Oœ̃ntack. Gryta/ Kittil.
Kaatzie. Faat.
Karœœ̃nta. Steen.
Chanoona. Tobakspipa.
Ojeengqua. Toback.
Onúsſe Ojéngqua. Röka Toback.
Adœ̃gen. Hadoogan. Yre.
Uthſyſta. Eld.
Koonæ. Stoor.
Stúnga. Lijten.
Tzídtze. Katta.
Abgârijœ. Hund.
Sarakáliœ. Skiuta.
Taéſta Zœróncka. Jag förſtår intet.
Hije Zœróncka. Men jag förſtår.
Serœquáckſi. Tu äſt ond.
Tinnijgo ottchoœ̃rha. Huru myckit penningar wil tu hafwa therföre.
Zarúncka Kahœjéhœ uthſyſta. Kan tu giöra vp eld.
Chótſis chijrœ. Sij/ jag wil gifwa tig.
Taéſta gâyœ. Har tu intet.
Káſsha ſchæænu. Gif mig thetta för intet.

Hije

Hije Kákhto ſchæænu. Jag geer tig thetta igen.
Hoona Sattæænde. Jag går nu bort.

Modus Supputandi
MAHAKUASSORUM.

Onſkat.	1.	Axe ſchaaro.	13.
Tiggene.	2.	Rajene ſchaaro.	14.
Axe.	3.	Wiſck ſchaaro.	15.
Rajéne.	4.	Jajáck ſchaaro.	16.
Wiſck.	5.	Tzadack ſchaaro.	17.
Jajáck.	6.	Tickerom ſchaaro.	18.
Tzadack.	7.	Wáderom ſchaaro.	19.
Tickerom.	8.	Tijkeni.	20.
Wáderom.	9.	Wáſha ne Wáſsha.	100.
Wásha.	10.	Wáſha ne Wáſsha onſkat.	101.
Onſkat ſchaaro.	11.	Wáſha ne Wáſsha tiggene.	102.
Tiggene ſchaaro	12	&c. &c. &c.	

BIBLIOTHECA REGIA HANNOVERANA

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: Leibn. Marg. 140, [182] - 160

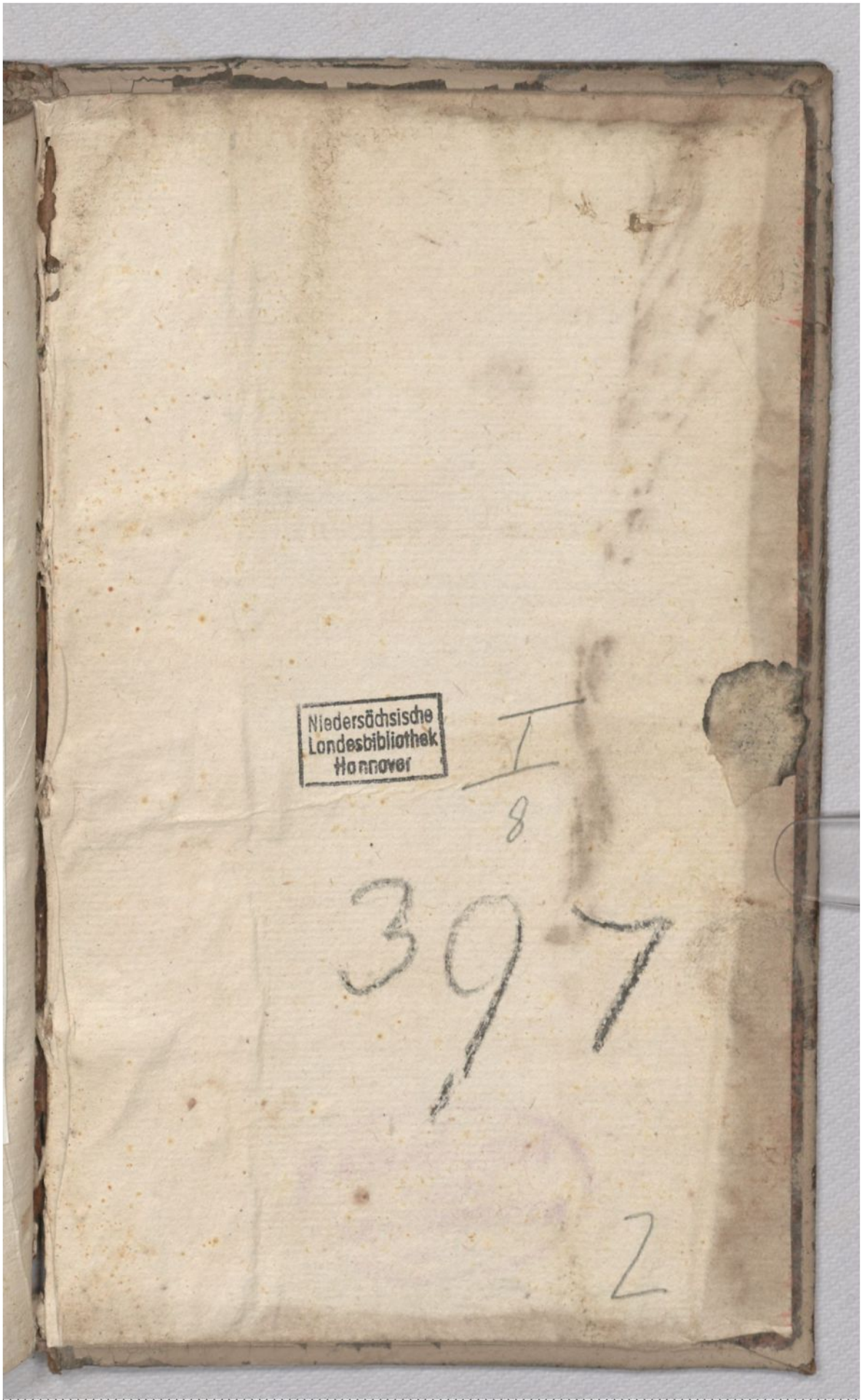
GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [183] - -

GWLB Hannover 35
036 828 882

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [184] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [185] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, [186] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Leibn. Marg. 140, 19[?] -